

DIALOGKORT TIL JOBCENTRE

Illustrator: Tegner Frits Ahlefeldt

Væk med tavshed, tvivl og tabu om psykisk sygdom!

INDHOLD

VEJLEDNING I BRUG AF MATERIALET OG SUPPLERENDE MATERIALE

Væk med tavshed, tvivl og tabu om psykisk sygdom!

1. **Introduktion: Tilknytning til arbejdsmarkedet**
2. **Bureaukratiet og formalia**
3. **Syn på borgere med psykisk sygdom**
4. **Roller**
5. **Håndtering af relationer**
6. **Selvbilledet**
7. **Netværk**
8. **Tilbud**
9. **Processer**
10. **Åbenhed**
11. **Ud af systemet**

Partnerskabet bag EN AF OS:

VEJLEDNING I BRUG AF MATERIALET

Baggrund

Mødet med andre mennesker i hverdagen spiller en stor rolle for vores holdninger, vores adfærd og måder at tiltale og omtale andre. Usikkerhed og manglende viden kan fremme og vedligeholde myter og fordomme, som også kan påvirke de situationer, hvor vi varetager professionelle opgaver i forhold til borgere i udsatte positioner.

Megen erfaring fra både danske og udenlandske undersøgelser og statistikker viser, at personer, som rammes af psykiske lidelser, er en særligt udsat gruppe i forhold til risikoen for eksklusion fra arbejdslivet. Beskæftigelsesgraden er således markant lavere for borgere med psykiske lidelser end for personer med f.eks. fysiske funktionsvanskeligheder.

Tilknytningen til arbejdsmarkedet er afhængig af en række rammevilkår, men vi har i dag langt mere viden om, at mange kan komme sig af psykiske sygdomme eller få det så godt, at de kan fungere i arbejdslivet, når arbejdspladsen ved behov er villig til at foretage rimelige tilpasninger. I disse processer er jobcentermedarbejdere og -konsulenter centrale aktører og holdningsbærere i det konkrete møde med denne borgergruppe.

Om dialogkortene

Dette materiale giver mulighed for en fælles refleksion over klassiske situationer og udfordringer i hverdagen og kan øge opmærksomheden på, hvordan holdninger og adfærd utilsigtet og tilsigtet påvirker kulturen og tonen i jobcentret.

Materialet rummer 10 temaer med relevans for hverdagen i jobcentret og i mødet med borgeren. Man kan anvende alle kortene i rækkefølge eller udvælge efter relevans, interesse og tid til rådighed. Sørg for, at der er ro omkring aktiviteten og afsæt mindst en time. Måske har I lyst til på forhånd at udvælge nogle kort, som I har mulighed for at reflektere over hver især inden den fælles dialog.

Materialet bygger på inspiration, som er indhentet via et samarbejde med jobcentermedarbejdere og borgere i kontakt med systemet på grund af psykiske lidelser. Der indgår cases, som tydeliggør dilemmaerne, men samtidig gode råd fra både jobcentermedarbejdere og borgere.

Materialet kan downloades fra hjemmesiden www.en-af-os.dk/dialogkort, eller en trykt version kan rekvireres hos den regionale EN AF OS-koordinator i din region. Ved behov for yderligere information om brug af dialogkortene, kan der tages kontakt til det nationale sekretariat i EN AF OS. Se kontaktoplysninger på hjemmesiden www.en-af-os.dk/kontakt

SUPPLERENDE TIL ARBEJDET MED DIALOGKORTENE

Kontakt den regionale EN AF OS-kordinator i din region for aftaler om oplæg og rekvirering af materialer – se kontaktoplysninger på hjemmesiden www.en-af-os.dk/kontakt:

Rekvirer et oplæg

PsyInfo i regionen vil gerne bidrage med oplæg om EN AF OS, hvorfor det er gavnligt at have fokus på imødegåelse af fordomme og myter knyttet til personer, som har eller har haft en psykisk lidelse. Her indgår også oplæg fra ambassadører, som har egne oplevelser med psykisk sygdom og erfaringer med kontakt til jobcenter og arbejdsmarkedet.

Landsindsatsen EN AF OS har bl.a. udviklet forskellige supplerende materialer

✓ Filmen

"Respekt – bruger- og medarbejderperspektiv på dialog med jobcentret" (varighed 5½ minut).

Kan findes på www.en-af-os.dk/dialogkort. Her findes også forslag til debatspørgsmål.

✓ Pjecerne

"Rimelige tilpasninger på arbejdspladsen for mennesker med psykiske problemer – måske er det ikke så svært, som man skulle tro"

"Ta' det første skridt! Sådan kan du hjælpe din kollega eller medarbejder, der har det svært".

✓ Plakater til opslagstavlen

"Fordomme og myter om psykisk sygdom"

"Er du en god chef eller kollega til en med psykisk sygdom?"

"Åbenhed om psykisk mistrivsel betaler sig."

Væk med tavshed, tvivl og tabu om psykisk sygdom!

Hvad anser du for at være de største barrierer for et rummeligt arbejdsmarked?

Hvad er de største holdningsmæssige udfordringer, når det handler om borgere med psykiske lidelser i jobcentret, hos borgerne selv og hos virksomhederne?

Tag udgangspunkt i konkrete erfaringer fra jobcentret!

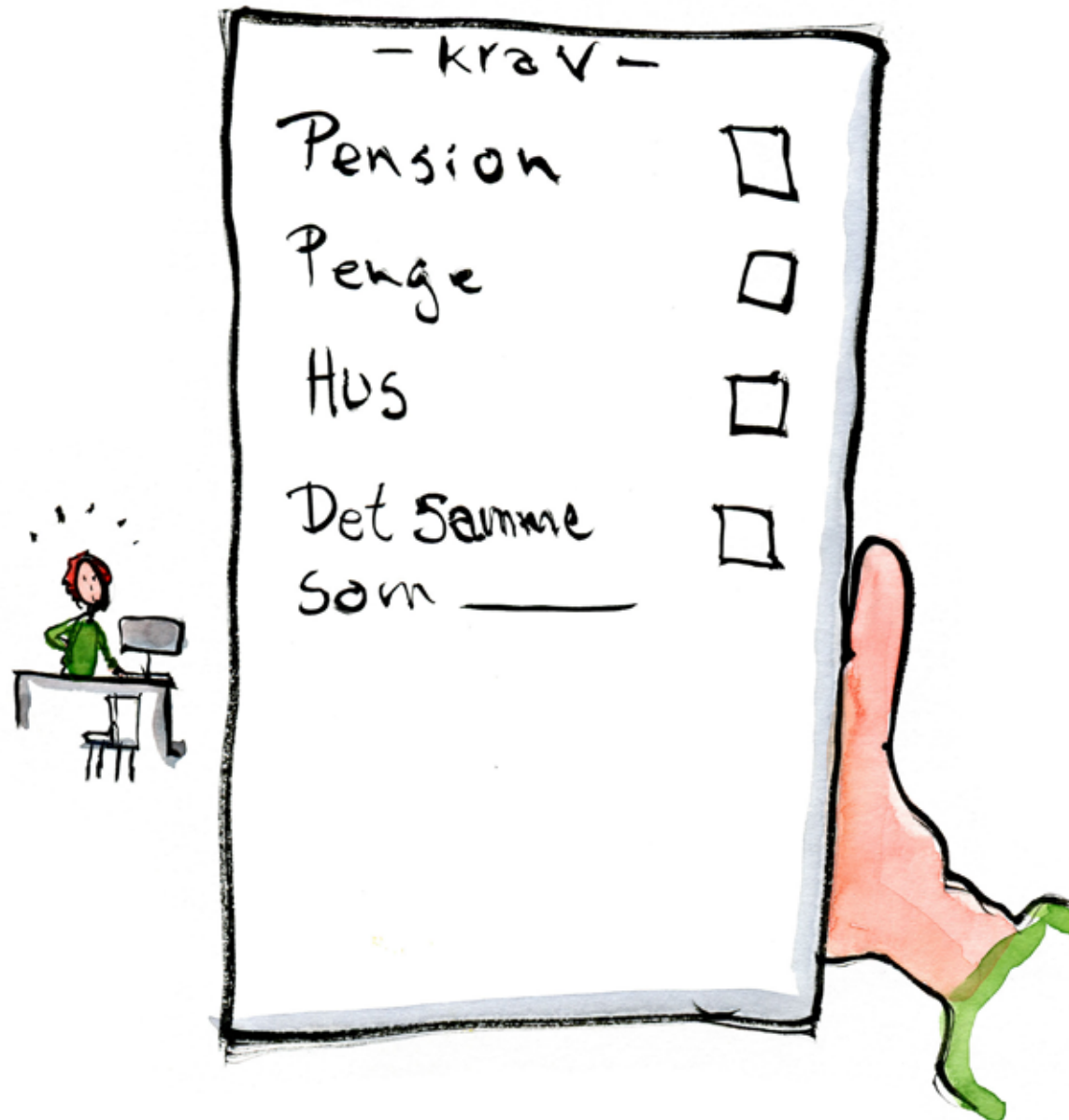
Hvilke gode erfaringer har du med at skabe tilknytning til arbejdsmarkedet for personer med andre udfordringer end ledighed?

Hvad skal der til for at skabe et mere rummeligt arbejdsmarked?

- ✓ Hvad kunne man ønske sig, når det handler om borgere med psykiske lidelser?
- ✓ Hvad er realistisk at satse på?

2. BUREAUKRATI OG FORMALIA

Kort 3. Bureaukrati og formalia

Væk med tavshed, tvivl og
tabu om psykisk sygdom!

Hvordan samarbejder du med borgeren om at skabe overblik, når mange systemer er involveret i borgerens situation?

"Jeg er netop tilkendt fleksjob. Nu har jeg modtaget en erklæring fra kommunen, hvor jeg skal skrive under på, at de må indhente alle tænkelige oplysninger om mig fremover [...] også noget der ikke relaterer sig til min sygdom. Hertil forpligter jeg mig til at meddele kommunen alle mulige ændringer i mit ophold, ud over det åbenlyse som flytning o.l. Jeg føler mig stavnsbundet og diskrimineret. Hvorfor skal jeg overvåges, fordi jeg er på fleksjob. Nu har jeg et arbejde, som jeg passer og ellers lever op til de forpligtelser, jeg skal i forhold til min sygdom - hvorfor skal kommunen så have carte blanche til alt i mit liv?"

Kilde: Oplevet diskrimination og stigmatisering blandt mennesker med psykisk sygdom - Opfølgende undersøgelse (2013-2015) som et led i landsindsatsen EN AF OS.

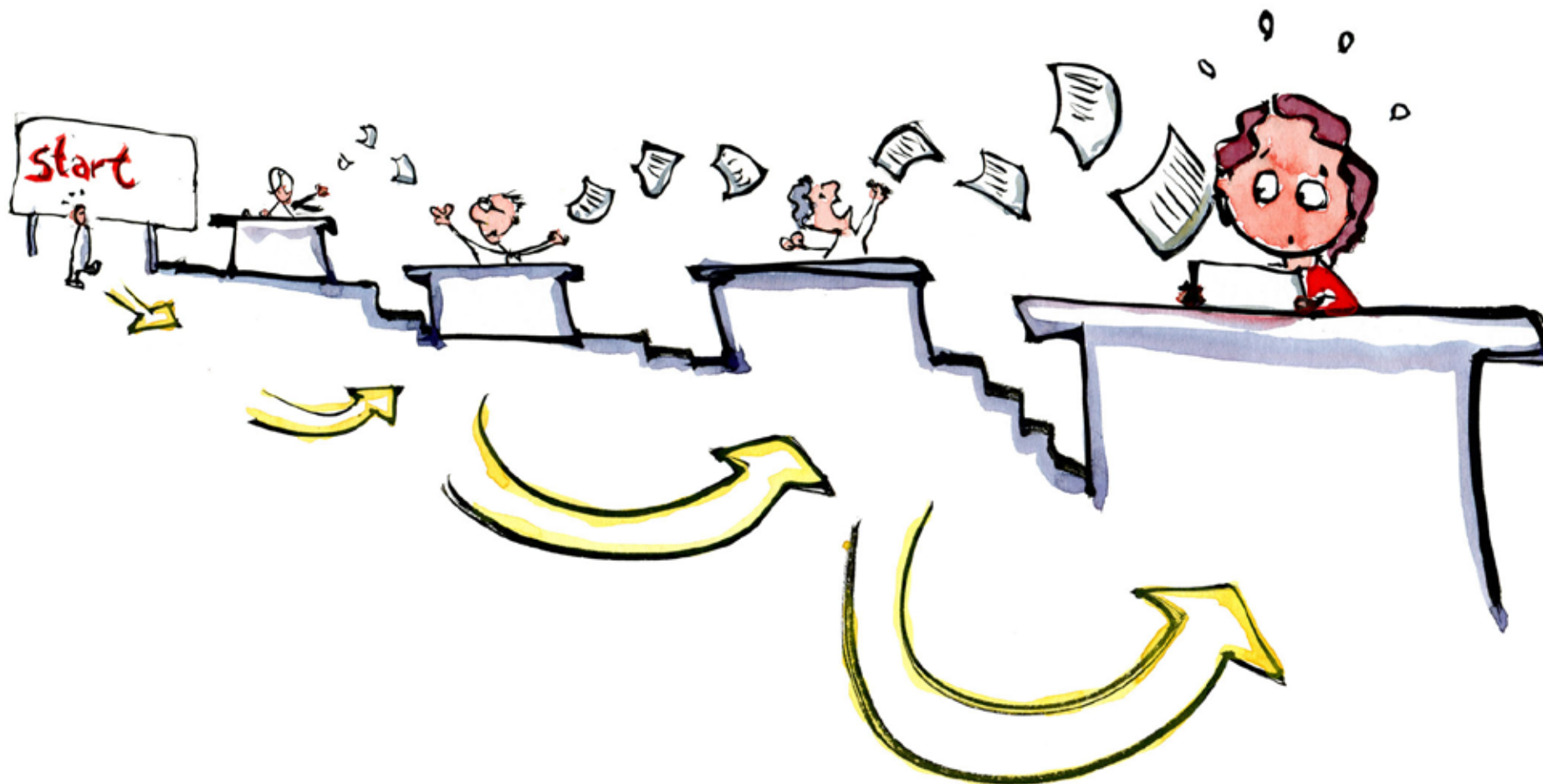
Gode råd fra jobkonsulenter:

- ✓ Brug tid på at etablere relationen. Lyt; hvem er personen, ud over det der står i papirerne?
- ✓ Hav fokus på det positive og ressourcerne frem for det negative.
- ✓ Fokuser på det ligeværdige møde.
- ✓ Mange systemer lukker ned, hvis borgeren ikke dukker op, f.eks. til jobsamtale hos sagsbehandleren. Lovgivningen er meget klar, men reglerne kan forvaltes mere fleksibelt. (Man kan f.eks. undlade at oprette en jobsamtale i systemet, før borgeren er mødt op).

Gode råd fra borgere:

- ✓ Giv altid borgeren en fair chance for at blive set på med nye øjne.
- ✓ Undgå at en konflikt mellem en borger og en medarbejder bliver opretholdt i overleveringen til en kollega.
- ✓ Tonen i de officielle breve kan være skræmmende for modtageren. Du kan ikke ændre ordlyden, men man kan tage brodden af dem i kommunikationen med borgerne.
- ✓ Journaler kan være en vigtig informationskilde, men vær opmærksom på, at oplysningerne ikke stigmatiserer på forhånd.
- ✓ Vær tydelig omkring forventninger fra systemet og de vigtigste næste skridt i samarbejdet.

Hvordan kan du fastholde indtrykket af borgeren som person i processer med journalføring, sagsoverdragelse og dokumentation?

"På et tidspunkt ønskede jeg at få forhøjet min førtidspension (den gamle ordning), og sagsbehandleren var meget positivt stemt. Men så spurgte hun ind til min medicin og fandt ud af, at jeg kun tog antidepressiva, og så vendte hun fuldstændig på en tallerken, og jeg fik ikke forhøjet min pension. Men det var grundet svære bivirkninger, at jeg ikke tog det andet psykofarmaka. Fx kunne jeg kun holde mig vågen 1 time i døgnet (med megen besvær) på grund af medicin, og andet medicin blev jeg meget forkrampet af."

Kilde: Oplevet diskrimination og stigmatisering blandt mennesker med psykisk sygdom - Opfølgende undersøgelse (2013-2015) som et led i landsindsatsen EN AF OS.

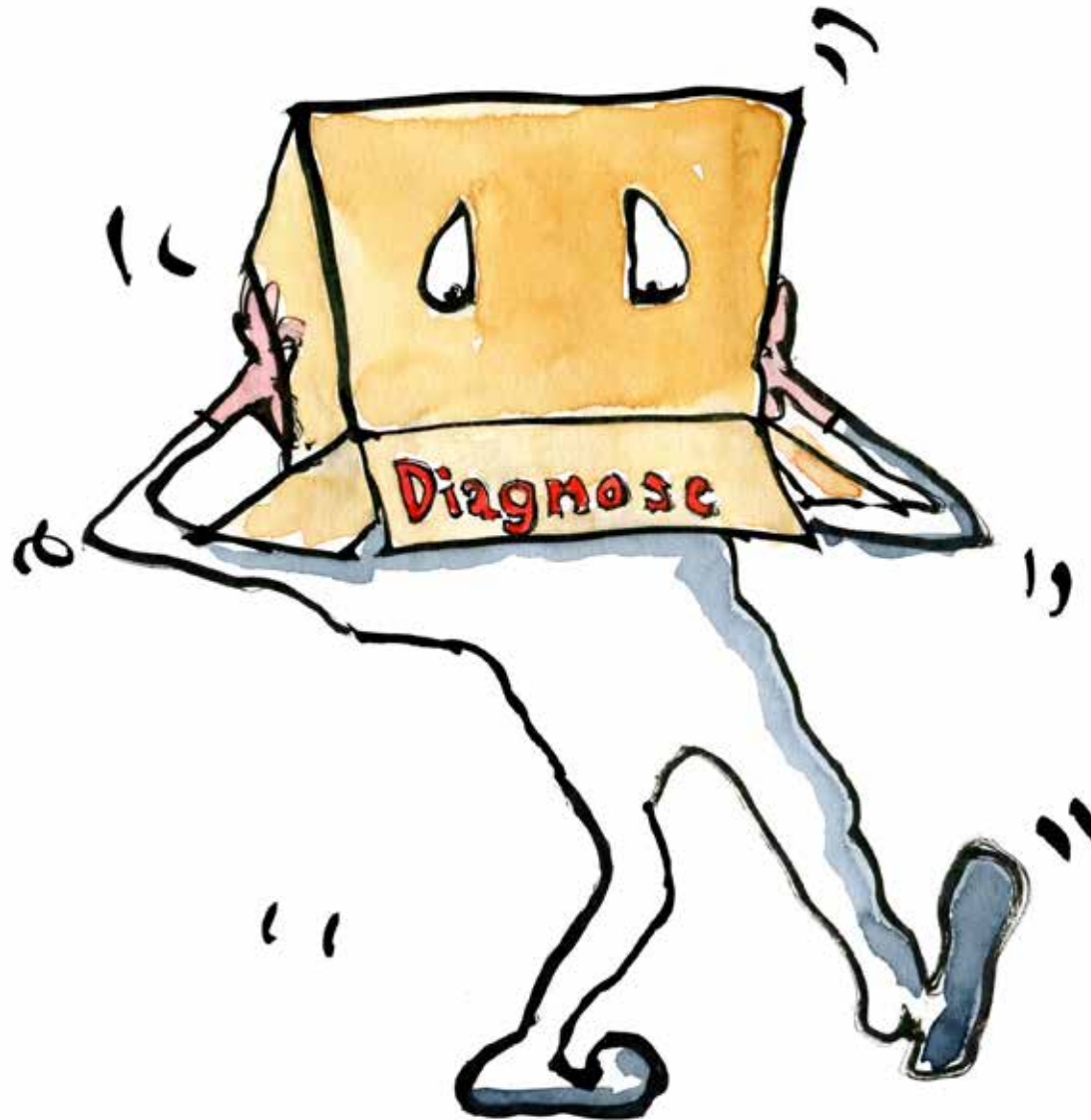
Gode råd fra jobkonsulenter:

- ✓ Husk respekt for den enkeltes plan – så systemet opleves forudsigeligt.
- ✓ Gør mere ud af udveksling af informationer om borgerens egen fortælling – sæt struktur på processen.
- ✓ Inddrag borgeren i, hvad der fremgår af og noteres i journalen.
- ✓ Vær systematisk med indsamling og viderebringelse af informationer.
- ✓ Husk at arbejdet med journalføring og dokumentation kan give afstand til borgeren, som ellers skulle være centrum i sagen. Vores faglighed tilsiger, at vi kan skelne mellem vores egne fordomme, og det vi ser. Men når først noget er nedskrevet, kan det være sværere at abstrahere fra.

Gode råd fra borgere:

- ✓ Skab åbenhed omkring formålet med mødet – det skaber tryghed.
- ✓ Udvis gerne fleksibilitet i mødet – evt. som telefonmøder eller møder som afholdes hjemme hos borgeren.
- ✓ Forslag til individuelt tilrettelagte forløb:
 - ✓ Tilpas brevene til situationen.
 - ✓ Angiv baggrund for henvendelsen – mødet holdes fordi...?
 - ✓ Vær opmærksom på, at aktiviteten er båret af interesse for borgeren og ikke alene er et kontrolelement.
 - ✓ Opstil en fælles tidsramme for at nå frem til målet – det kan være ansporende for begge parter.

3. SYN PÅ BORGERE MED PSYKISK SYGDOM

Kort 6. Syn på borgere med psykisk sygdom

Væk med tavshed, tvivl og
tabu om psykisk sygdom!

Hvad betyder førstehåndsindtrykket for forventningerne til samarbejde – for dig og for borgeren?

"Jeg har mærket, at der er forskel på, hvor gammel man er, i forhold til hvordan folk reagerer over for en. Jeg har oplevet at blive stemplet som en teenager, der bare ikke har styr på livet, og at man derfor ikke tror på, at jeg er syg, fordi at et ungt menneske kan jo ikke være psykisk syg. Det gør, at jeg vælger omhyggeligt, hvem jeg fortæller det til, fordi at der er mange tabuer ved at være ung og have en psykisk sygdom. Det er også tit, at jeg bliver spurgt om mine forældres opdragelse af mig. De har gjort det, de kunne, det har ikke været nok, men det er ikke helt deres skyld. Det er der bare mange, der tror uden at kende til sammenhængen, fordi opvæksten kan være årsag til mange unges psykiske problemer."

Kilde: Oplevet diskrimination og stigmatisering blandt mennesker med psykisk sygdom - Opfølgende undersøgelse (2013-2015) som et led i landsindsatsen EN AF OS.

Gode råd fra jobkonsulenter:

Vær opmærksom på muligheder for matchning mellem borger og sagsbehandler.

Husk i forhold til unge:

- ✓ Det er nemmere at indgyde et håb og troen på muligheder for forandring.
- ✓ Ved manglende arbejdserfaring er det ekstra vigtigt at dokumentere udviklingen (de små skridt).
- ✓ Tovholderfunktionen er vigtig, for unge har ofte mange livsprocesser i gang.

Husk i forhold til ældre:

- ✓ Kan være mere fastlåste i deres situation – og have sværere ved at se sig selv på arbejdsmarkedet (igen).
- ✓ Jo ældre, jo mere udfordrende perspektiv for arbejdsmarkedspartnerskab.
- ✓ Udvis respekt for livserfaring og ståsted.

Uanset køn og alder:

- ✓ Det er vigtigt at møde borgeren, hvor vedkommende er i livet.
- ✓ Møder du en indvandrerkvind med PTSD på anden måde end en dansk mand med PTSD (andre fordomme)?
- ✓ OBS på at ufaglærte maskuline mænd med depression har større risiko for større social deroute end kvinder - spørg mere ind!

Gode råd fra borgere:

Køn kan spille en rolle for borgerens møde og dialog med jobcentret! Her illustreret med forskellige udsagn som:

Kvinder går ofte ind for proces og mænd for løsninger. MEN det er altid vigtigt at afklare dette i forhold til den enkelte.

Kønnet hos sagsbehandleren spiller en rolle:

- ✓ Nogle kunne ønske sig 'mand til mand' for at blive lidt fri af kvindeverdenen og dens følelsesfokus.
- ✓ Nogle trives bedst med kvinder – det man kender.

Løsningsforslag kan være opmærksomhed på matchning:

- ✓ Tænk kønspektivet ind i forhold til medarbejderstaben – via matchning, når det er muligt.
- ✓ Bryd uhensigtsmæssige tankemønstre, fordi man er tilbøjelig til at søge det, som man kender i forvejen.
- ✓ Vær bevidst om balancen mellem en omsorgs- versus en handlingsorienteret kultur.
- ✓ Godt hvis det er ok at italesætte, hvis kemien halter, og man kan skifte kontaktperson.

Hvad betyder oplysningerne om psykiatriske diagnoser for din kontakt med borgeren?

"Jeg synes, at det er meget tydeligt at se forskelsbehandling omkring diagnose. Når man har diagnosen borderline, bliver man virkelig set ned på, og folk mener, at man skaber sig og lyver osv. for at få opmærksomhed, og det skærer virkelig i mit hjerte. Det gør virkelig ondt, at folk ser så meget ned på ens diagnose..."

"En sagsbehandler har sagt til mig: 'Det handler ikke om din ADHD, du skal bare lære at styre dine impulser', og 'mennesker med ADHD kan ikke være pædagoger.'"

Kilde: Oplevet diskrimination og stigmatisering blandt mennesker med psykisk sygdom - Opfølgende undersøgelse (2013-2015) som et led i landsindsatsen EN AF OS.

Gode råd fra jobkonsulenter:

Vigtigt at få frem hvad borgeren kan ud over sin diagnose. Spørg ind til: Hvad vil det sige at være dig?

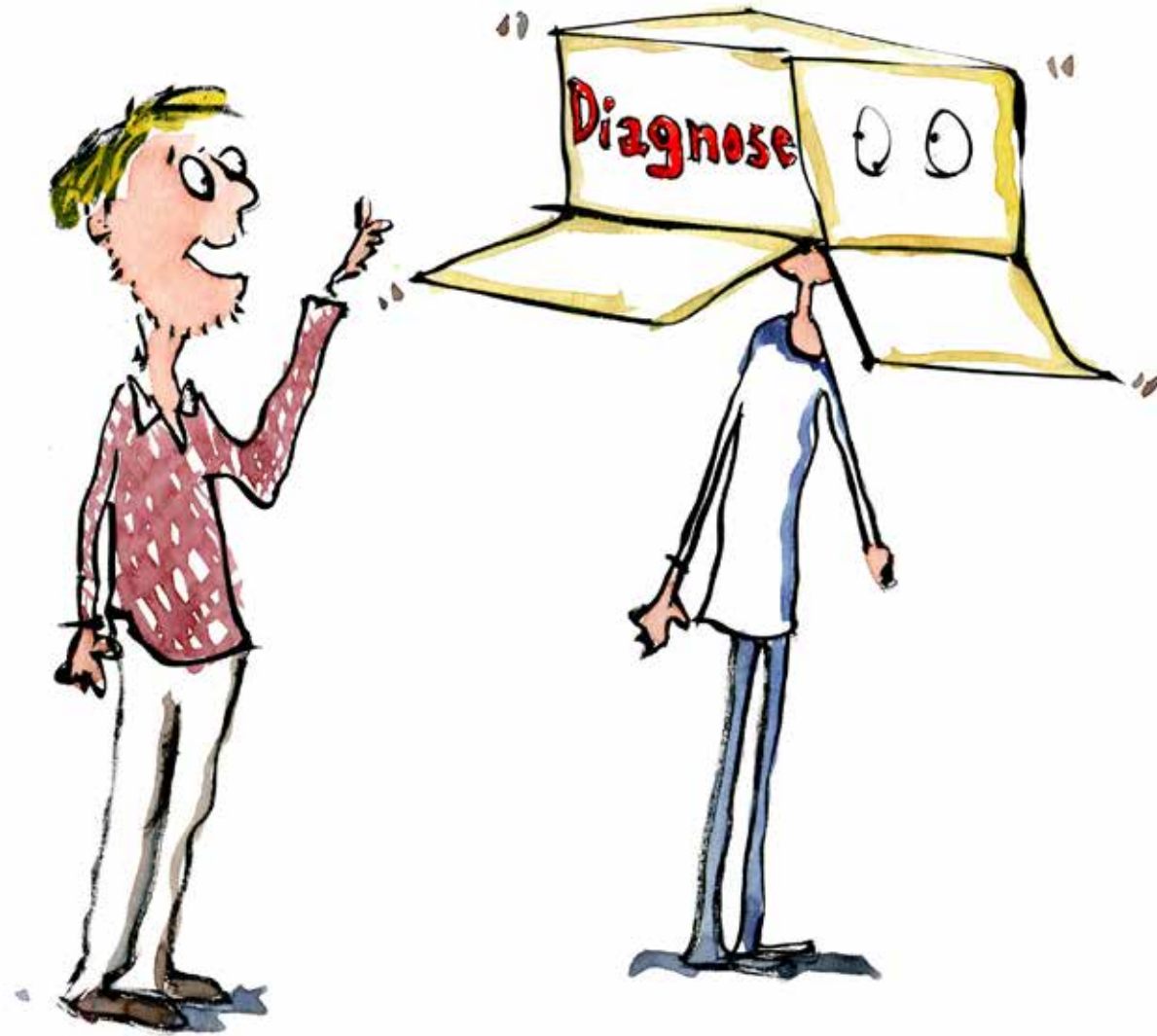
- ✓ Fremfor at læse i papirerne, så spørg ind til borgeren med nysgerrighed – hvem er du?
- ✓ Vær parat til at møde borgeren med respekt for, at der kan være tale om udfordringer i borgerens liv, som ikke fremgår af journalen.
- ✓ Se diagnosen som en guide og ikke en kasse.

Gode råd fra borgere:

Undgå klientgørelse:

- ✓ Se borgerne som et menneske, og ikke som et problem med en diagnose.
- ✓ Vær opmærksom på, at samme diagnose kan komme forskelligt til udtryk hos den enkelte.

Hvordan er din dialog med borgeren om diagnoser, og hvad de konkret betyder for borgeren?

"At have en psykisk sygdom, oplever jeg, har en form for "skræmmende" virkning på folk, som jeg møder og fortæller det. Jeg har både en ADHD-diagnose og har bipolar lidelse. Det er lettere for mig at sige, at jeg har ADHD, end at jeg er bipolar. På en eller anden måde er der mere tabu omkring de lidt "tungere" diagnoser (bipolar, skizofreni m.m.)"

Kilde: Oplevet diskrimination og stigmatisering blandt mennesker med psykisk sygdom - Opfølgende undersøgelse (2013-2015) som et led i landsindsatsen EN AF OS.

Gode råd fra jobkonsulenter:

- ✓ Italesæt personens styrker, personlighed og hvad der er hjælpsomt for personen.
- ✓ Fremfor at læse i papirerne så spørg ind til borgeren med nysgerrighed – hvem er du?
- ✓ Sæt fokus på det positive og ressourcerne frem for kun diagnoser, symptomer og funktionsnedsættelser.
- ✓ Italesæt hvad diagnosen betyder for personen – udvis en generel nysgerrighed.
- ✓ Hold fokus på det HELE menneske.

Gode råd fra borgere:

- ✓ Se diagnosen som en guide og ikke en kasse
- ✓ Det er godt hvis sagsbehandlere spørger ind til:
 - ✓ Hvad betyder diagnosen for dig?
 - ✓ Hvad er din historie? Hvad har du med i bagagen?
 - ✓ Hvor ser du muligheder? Fremfor som oftest: hvilken diagnose og hvilken medicin?

Hvilke fortællinger cirkulerer der på din arbejdsplads i forhold til forskellige diagnoser (f.eks. Borderline og ADHD)? – og hvad betyder det for sagsbehandlingen?

"Jeg synes, at i dagens Danmark virker det stadigvæk som om, at det er tabu at være psykisk syg. Jeg har jo ikke bedt om at blive syg eller være syg, så hvis det er sådan, det skal være resten af min tid her på jorden – bliver det godt nok et ensomt, kedeligt sted."

"Det kan være hårdt at sidde på jobcentret og få at vide: 'Du kan ikke have ADHD, du er jo intelligent. Det er det nye 'ondt i ryggen' – den hopper jeg ikke på!'"

Kilde: Oplevet diskrimination og stigmatisering blandt mennesker med psykisk sygdom - Opfølgende undersøgelse (2013-2015) som et led i landsindsatsen EN AF OS.

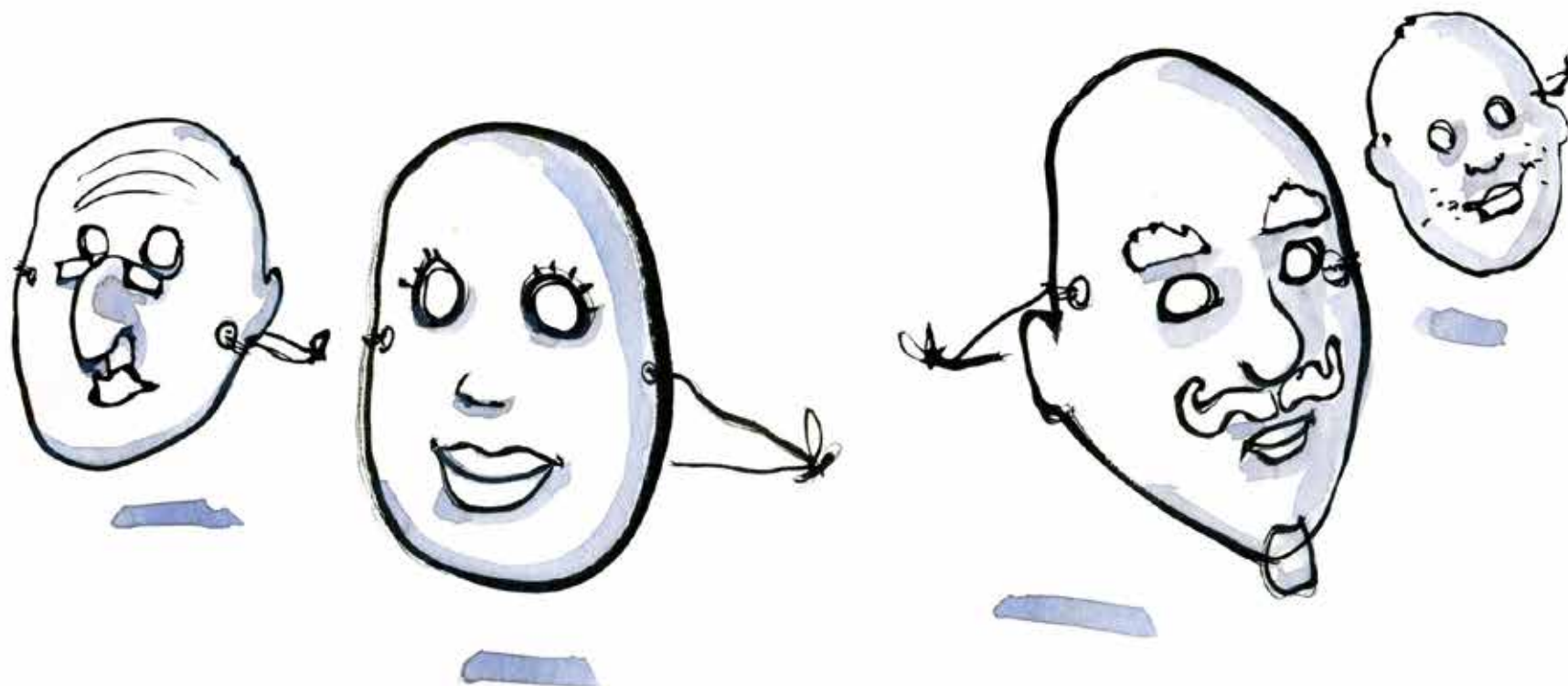
Gode råd fra jobkonsulenter:

- ✓ Ingen er kun sin diagnose – og diagnosen er aldrig et skældsord!
- ✓ Diagnoser kan fremtræde meget forskelligt hos den enkelte.
- ✓ Pas på med almenførelse – trods velmenende forsøg på inklusion og at undgå stemping. F.eks. at man sammenligner med andre, eller med at have somatiske sygdomme. At have en psykisk sygdom kan rumme særlige udfordringer i forhold til selvopfattelse og relationer.
- ✓ Pas på med respons på diagnosen i stil med "Sådan en som dig har ikke godt af..." Det kan forstærke oplevelsen af manglende selvværd og tab af håb, fordi oplevelsen af at "du er syg" er svær at ryste af sig.

Gode råd fra borgere:

- ✓ Spørg ind til "hvad er din historie?"
- ✓ Hold fast i, at diagnosen signalerer et øjebliksbillede og ikke hele personen.
- ✓ Spørg: Hvad betyder diagnosen for dig?
- ✓ En kritisk tilgang til diagnoser er nødvendig. Her er det vigtigt at spørge ind til, hvorvidt borgeren kan genkende sig selv i beskrivelsen.
- ✓ Jobcentermedarbejderen bør overveje "hvordan ville jeg selv have det, hvis jeg skulle læse denne beskrivelse af mig"?

4. ROLLER

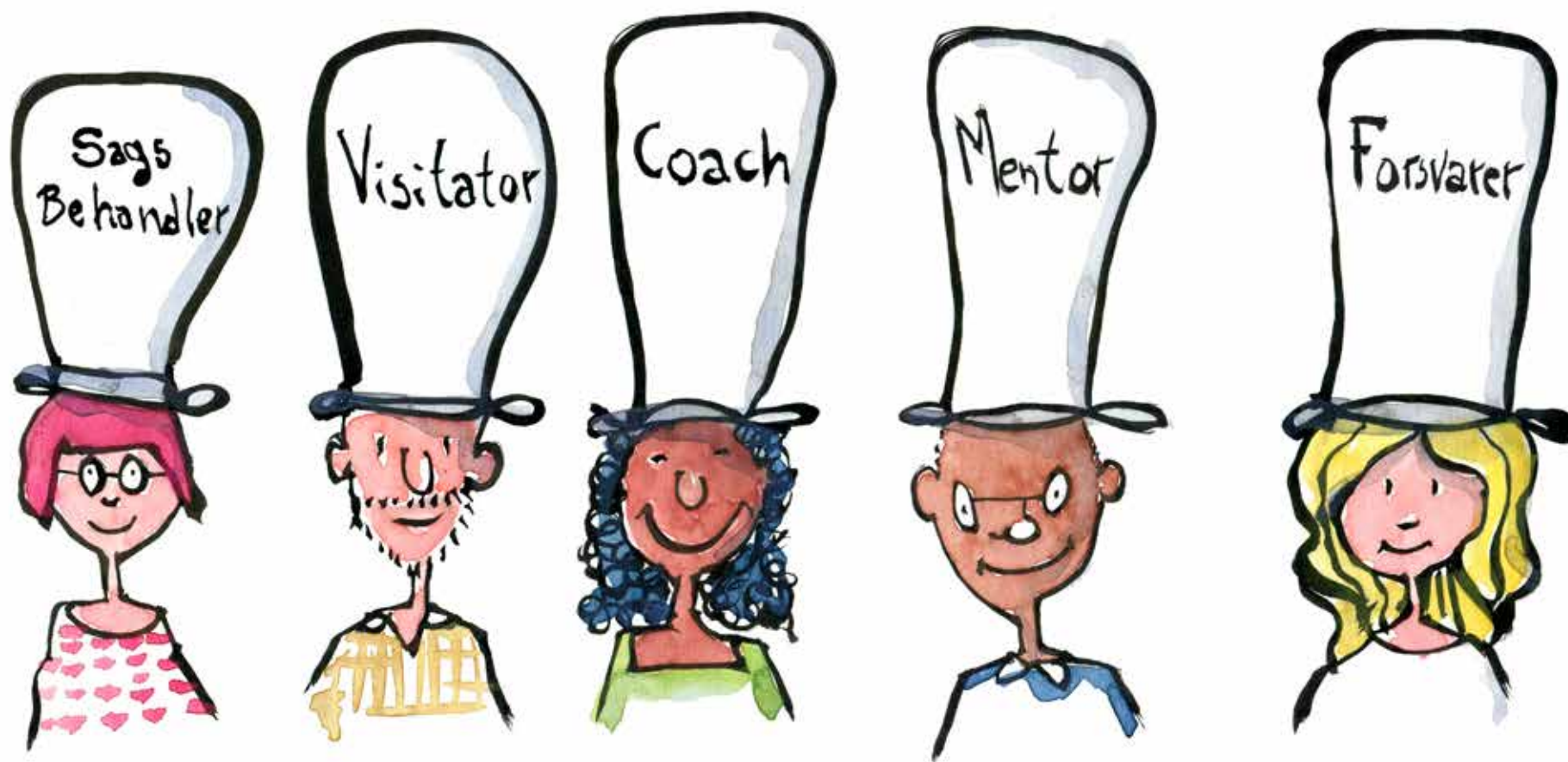

Kort 11. Roller

Væk med tavshed, tvivl og
tabu om psykisk sygdom!

Hvilke roller er i spil i mødet med borgeren eller samarbejdspartnere?
Hvilke roller trives du godt med, og hvilke indebærer konflikter for dig?

Melding fra jobcentermedarbejdere: Vi har behov for fortællinger, der passer til virkeligheden

- ✓ At der tages højde for muligheden for længere forløb, hvor man har mulighed for at få en dialog – gerne op til ét år.
- ✓ At man finder det rigtige match mellem borger og sagsbehandler – at samme medarbejder så vidt muligt går igen i hele forløbet!

EKSEMPLER PÅ ROLLER:

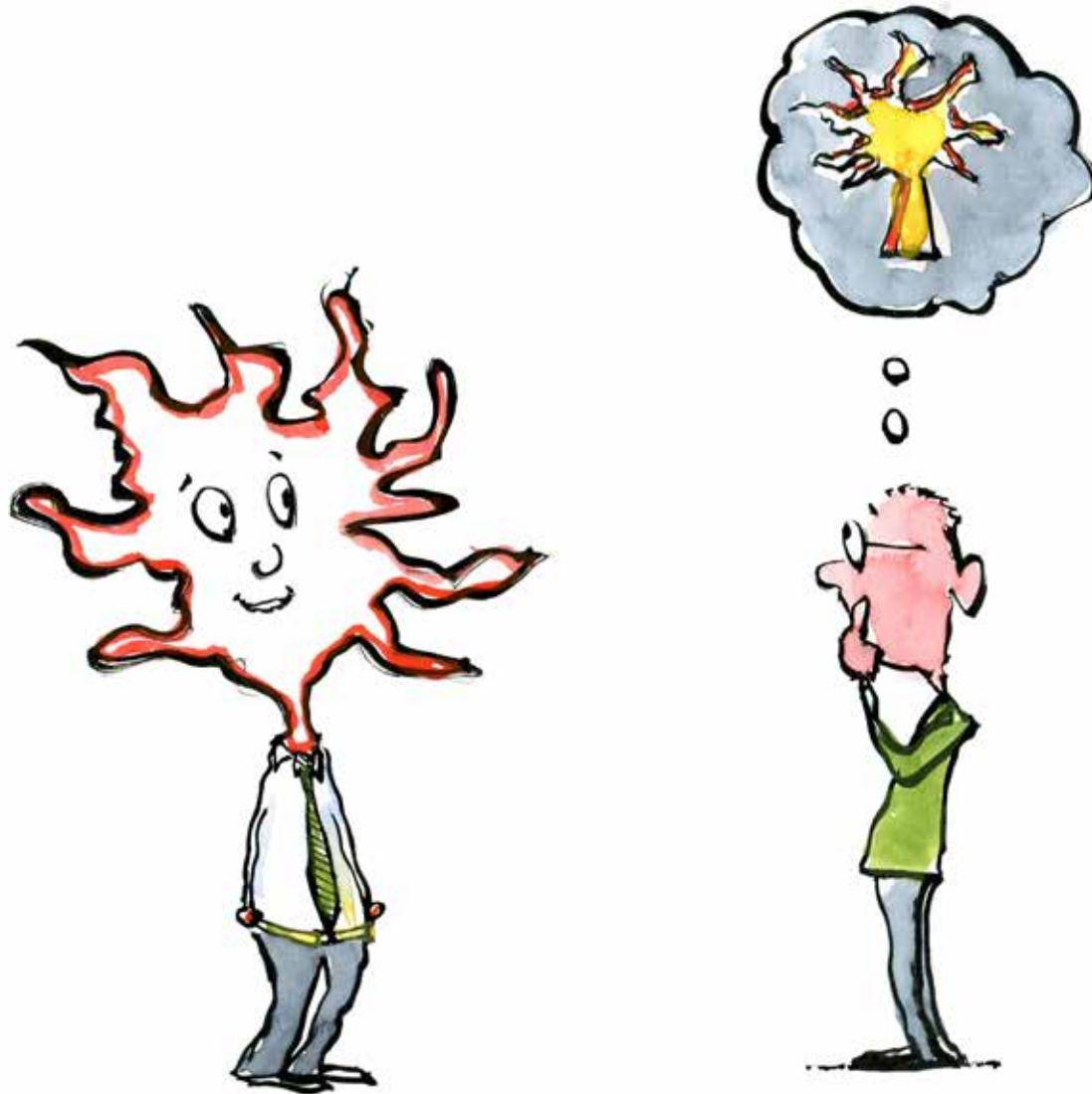
Mentorer

- ✓ Få de unge ind i arbejdsfællesskabet og sørg for mødestabilitet.
- ✓ Tålmodig mentor, der samtidig kan sikre udvikling.
- ✓ Kendskab til psykiske problemer.
- ✓ Rollemodel (især for unge).
- ✓ Opbygge selvværd og selvtillid.

Sagsbehandlere

- ✓ Ressource- og jobafklaringsforløb.
- ✓ Rehabilitering på sygedagpengeområdet.
- ✓ Revalidering.
- ✓ Udvikling og afklaring af arbejdsevnen for borgere uden forsøgelse.
- ✓ Tovholder/koordinator.

Hvordan kommer man videre, hvis det er vanskeligt at afkode borgerens udfordringer og potentialer – eller hvis borgeren mangler motivation?

"Jeg har ofte måtte kæmpe på kommunen for, at de ville tro på, at jeg har det rigtig svært psykisk. En sagsbehandler sagde engang: 'Du ser da ikke syg ud! Du er da en køn pige og pæn i tøjet?' Der er mange flere ubehagelige oplevelser på kommunen. Jeg ved slet ikke, hvor jeg skal begynde. Man skal være stærk for at være svag i systemet! Føler jeg bruger alle mine kræfter på alt det forkerte... i stedet kunne jeg måske få den rigtige hjælp og støtte, så jeg kunne klare et job, som jeg så inderligt ønsker mig!"

Kilde: Oplevet diskrimination og stigmatisering blandt mennesker med psykisk sygdom - Opfølgende undersøgelse (2013-2015) som et led i landsindsatsen EN AF OS.

Gode råd fra jobkonsulenter:

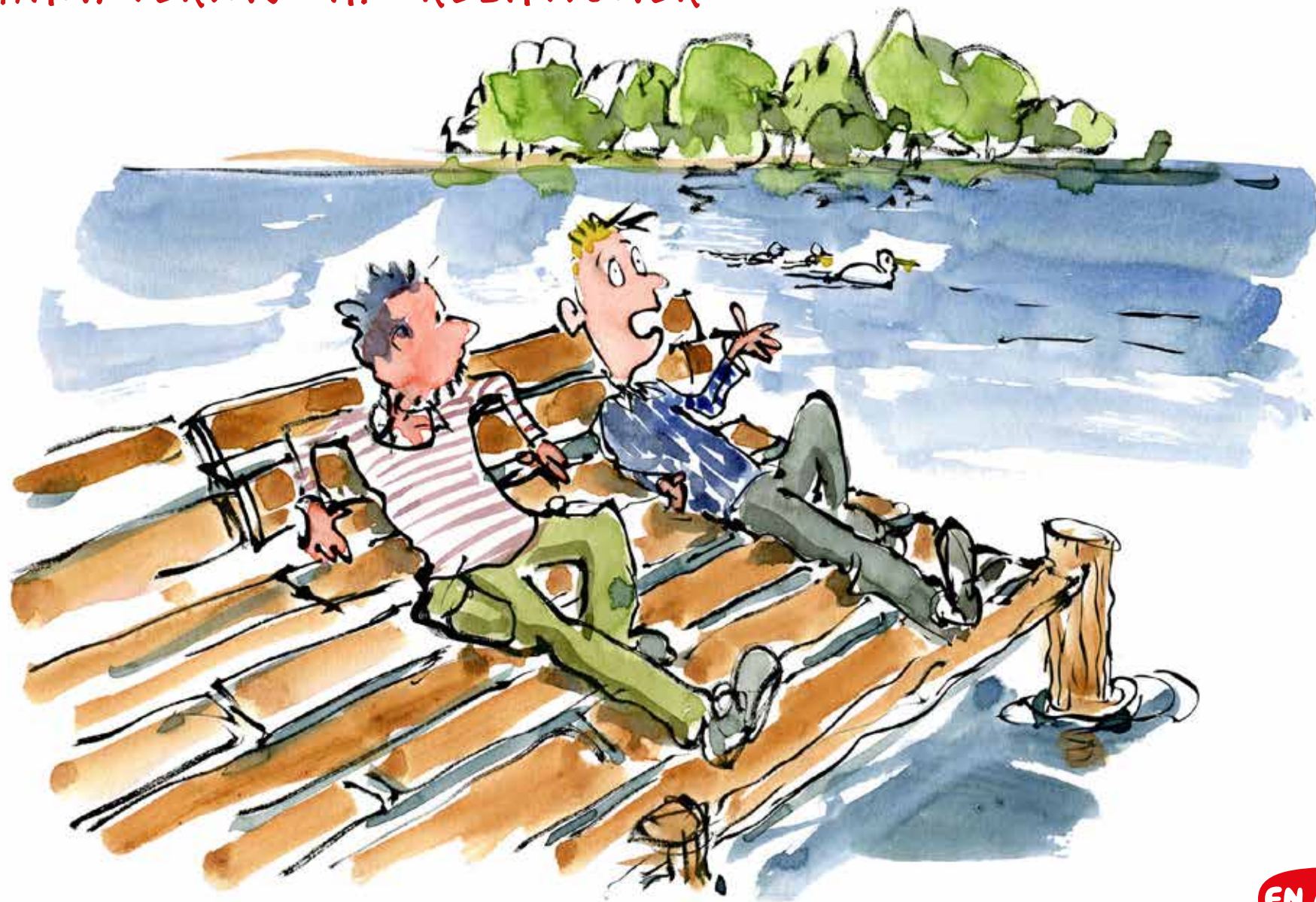
For borgeren kan pensionen være målet fremfor at gå efter arbejdsmarkedet. Ændret fokus i ny lovgivning er ikke altid fanget af borgeren – særligt for dem under 40 år?

- ✓ Det er vigtigt at opbygge relationer og tryghedsskabende miljøer, da det hjælper på overskueligheden.
- ✓ Forventningsafstemning kan være udfordrende, hvis mødet mellem rådgiver og borger ikke opleves ligeværdigt.
- ✓ Fokus skal være på, at der ikke altid er et konkret mål, man skal nå som rådgiver, men på at skabe en god relation. Vær forstående og lyt – undgå overfokusering på resultatmål i starten.

Gode råd fra borgere:

- ✓ Hav fokus på forventningsafstemning – vær tydelig omkring krav og formål med mødet.
- ✓ Signaler at indsatsen er et resultat af samarbejde mellem borger og rådgiver.
- ✓ Stil rimelige krav som led i at skabe grundlæggende tryghed og tillid.
- ✓ Spørg ind for at finde potentialet hos den enkelte borger.

5. HÅNDTERING AF RELATIONER

Kort 14. Håndtering af relationer

Væk med tavshed, tvivl og
tabu om psykisk sygdom!

Hvordan arbejder du i hverdagen med at få skabt en ligeværdig samarbejdsrelation til borgeren?

"Som jeg plejer at sige; Det er hverken systemets ej heller mit netværks skyld, at jeg er syg og har svært ved at blive rask. Husk ikke kun at fokusere på de, der har det dårligt men også af og til beskrive, at vi har altså et fantastisk system i Danmark, og man kan godt være heldig at ramle ind i de rigtige mennesker."

Kilde: Oplevet diskrimination og stigmatisering blandt mennesker med psykisk sygdom - Opfølgende undersøgelse (2013-2015) som et led i landsindsatsen EN AF OS.

Gode råd fra jobkonsulenter:

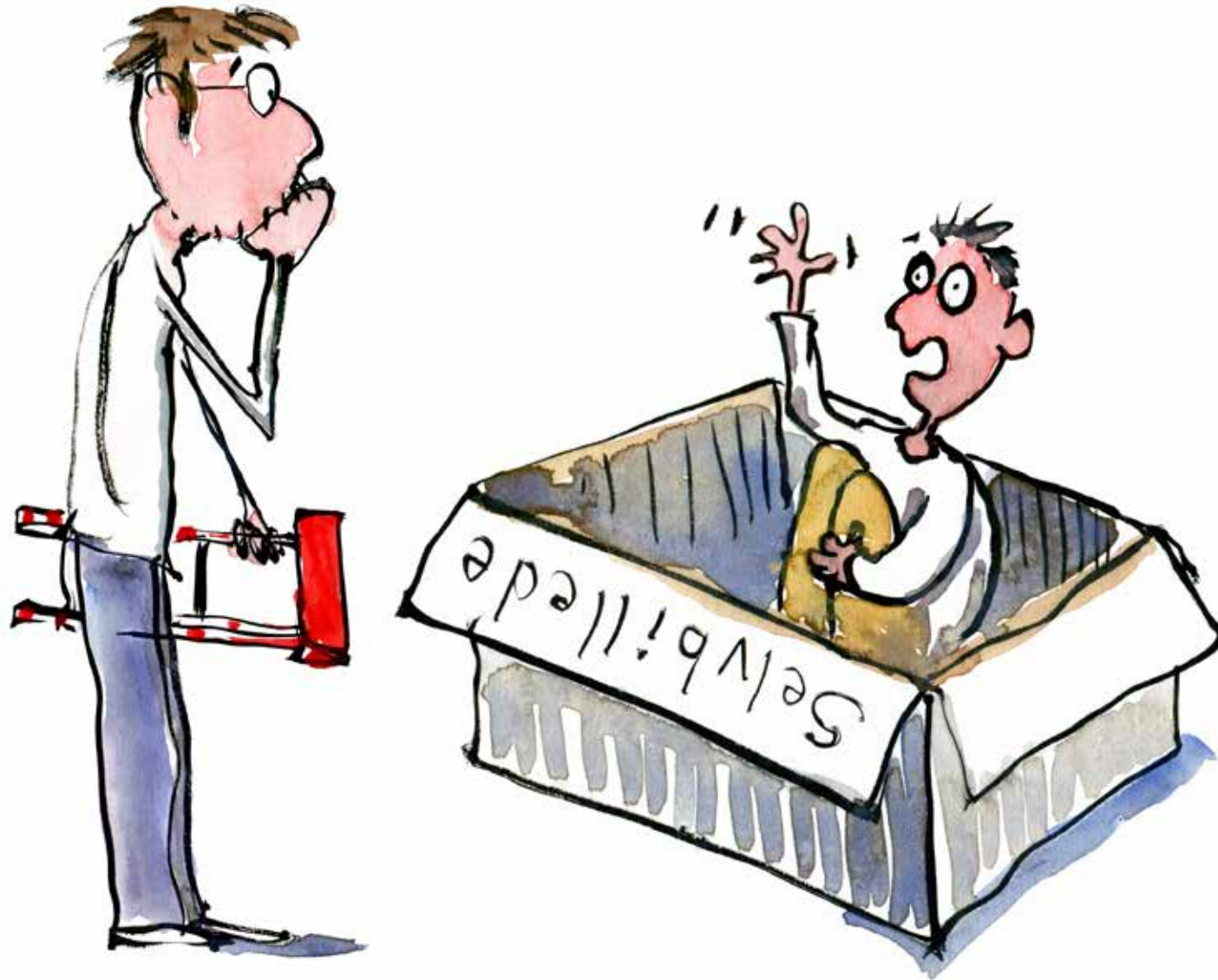
Investér tid i relationsdannelse, herunder:

- ✓ Lyt: Hvem er personen, udover det der står i papirerne?
- ✓ Hav fokus på det positive fremfor det negative.
- ✓ Efterstræb det ligeværdige møde.
- ✓ Overvej, hvordan du selv ville have det i borgerens sted, hvis du skulle læse beskrivelser af dig selv i journalen.
- ✓ Vigtigt at holde håbet i live ved gensidig respekt og overvej tonen i breve forud for mødet.
- ✓ Definér samtalens formål og understreg det individuelle forløb.
- ✓ Udvis respekt for den enkelte plan – systemet skal være forudsigeligt.

Gode råd fra borgere:

- ✓ Vær opmærksom på rammerne for mødet, herunder:
 - ✓ Overvej mødestedet – kan det afholdes på jobcentret, hos borgeren eller andet sted?
 - ✓ Vær opmærksom på gensidig afklaring af formålet med mødet.
 - ✓ Overvej om opfølgende møder eventuelt kunne afholdes som telefonmøder.
- ✓ Vær opmærksom på, at de konkrete rammer spiller en selvstændig rolle:
 - ✓ Hvad serveres til mødet – kaffe, te?
 - ✓ Undgå forstyrrelser fra telefon og kolleger.
 - ✓ Overhold tiden.
- ✓ Relationsdannelse handler ikke kun om tid men involverer også:
 - ✓ At mødes i øjenhøjde.
 - ✓ En anerkendende tilgang.
 - ✓ Tillid som gensidig forventning.

Hvad gør du, hvis borgerens selvværd er meget lavt? Og hvad gør det ved dig?

"Jeg vil rigtig gerne have hjælp til at få en helt almindelig tilknytning til arbejdsmarkedet, men jeg møder ingen imødekommenhed. Jeg møder i stedet manglende forståelse, og er endda også blevet grinet af, efter at have svaret på spørgsmål om min tilstand. Jeg har i mange år skjult mine "udfordringer" så godt jeg har kunnet, og har kun i meget begrænset omfang bedt om hjælp før. Nu har jeg meget brug for hjælpen (ikke mindst fordi jeg har fået børn, og jeg vil gerne give vores børn så normal en hverdag som muligt), og så bliver jeg mødt med stor mangel på forståelse, og et system som med vold og magt vil have mig til at passe ind i kasserne. I stedet for at se og udnytte de ressourcer, som jeg har. Jeg har en længere uddannelse og masser af viljestyrke."

Kilde: Oplevet diskrimination og stigmatisering blandt mennesker med psykisk sygdom - Opfølgende undersøgelse (2013-2015) som et led i landsindsatsen EN AF OS.

Gode råd fra jobkonsulenter:

- ✓ Spørg ind til borgerens egen fortælling – hvem er du, og hvad har du med i bagagen?
- ✓ Identificér borgerens umiddelbare forventninger og mål.
- ✓ Identificér hvorvidt borgeren er job- eller aktivitetsparat?
- ✓ Afdæk muligheder og behov frem mod at realisere borgerens umiddelbare mål.
- ✓ Arbejd gerne med delmål frem mod målet.
- ✓ Etablér en fælles handleplan, som borgeren kan identificere sig med.
- ✓ Inddrag borgerens netværk og øvrige støttefunktioner, som borgeren har kontakt med (eksempelvis: behandlings- og socialpsykiatrien, praktiserende læge m.fl.).

Gode råd fra borgere:

- ✓ Tag afsæt der, hvor borgeren er lige nu.
- ✓ Afdæk borgerens potentialer og vær loyal og forfølg disse.
- ✓ Skab en fortælling, som begge parter kan identificere sig med.
- ✓ Gå efter succeshistorier og undgå nye nederlag.
- ✓ Vær klar på processen og skab perspektiv i indsatsen.
- ✓ Tag hensyn til borgerens særlige udfordringer.
- ✓ Indret processen og dialogen indenfor rammer, som tilgodeser borgerens behov.
- ✓ Fasthold sammen med borgeren mål for indsatsen, og vær parat til at tilpasse indsatsen undervejs.
- ✓ Hav en anerkendende tilgang.
- ✓ Udvis tillid som gensidig forventning.

Hvordan finder du balancen mellem drømme, lovkrav og ressourcer i forhold til jobperspektivet sammen med borgeren?

"Det er et stort problem for mig, at de eneste muligheder, som jeg har, er kontanthjælp eller fuldtidsjob. Jeg føler oftest, at samfundet ikke ser en værdi i mine evner og det, som jeg kan tilbyde, når jeg ikke kan 'lægge mig i selen', som de fleste andre. Jeg har masser at tilbyde, er højt begavet, men tør ikke påstå, at jeg kan passe et fuldtidsjob, ligeså godt som alle andre, når jeg ved, at jeg vil slide mig selv op på ganske kort tid. Efter mange år med depression kan man ikke bare pludselig yde 110% på arbejdsmarkedet. At kvalitet ikke har nogen værdi uden kvantitet, mener jeg, er den største grund til, at sindslidende bliver fastlåst udenfor arbejdsmarkedet og kan føle, at vi ikke 'må være med'."

Kilde: Oplevet diskrimination og stigmatisering blandt mennesker med psykisk sygdom - Opfølgende undersøgelse (2013-2015) som et led i landsindsatsen EN AF OS.

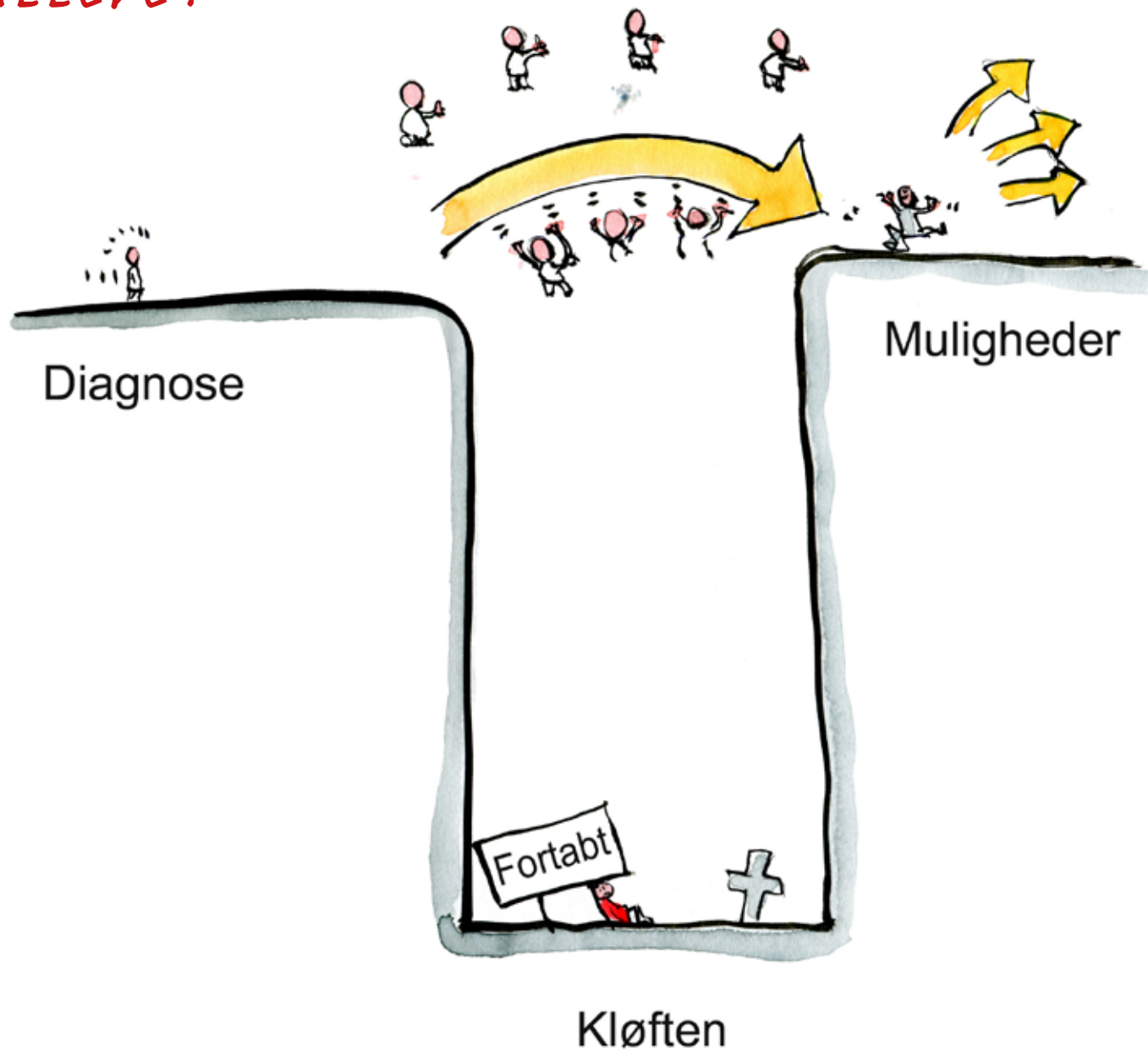
Gode råd fra jobkonsulenter:

- ✓ Skab en god proces, der giver retning for forløbet.
- ✓ Hvilke ønsker og drømme skal vi forfølge – hvad har borgeren med i bagagen?
- ✓ Sigt efter kompetenceudvikling eller skab retning ved at opsætte delmål, der skal satses på:
 - ✓ Sammenhæng.
 - ✓ Eksisterende faglige og sociale kompetencer.
 - ✓ Hvor er der behov for at få suppleret kompetencer?
- ✓ Inddrag borgeren i forløbet og find i fællesskab målet med indsatsen.
- ✓ Skab grundlag for forandring, som giver mening for borgeren.
- ✓ Hav opmærksomhed på betydningen af socialt netværk for borgeren.

Gode råd fra borgere:

- ✓ Vær opmærksom på i mødet med borgeren at tage udgangspunkt i borgerens oplevede situation.
- ✓ Identificér borgerens muligheder og ønsker.
- ✓ Vær både opmærksom på borgerens styrker og funktionsvanskeligheder.
- ✓ Skab perspektiv i indsatsen frem mod det fælles mål.
- ✓ Inddrag borgerens netværk og øvrige kontaktheder i kommunen, regionen og koordinér indsatsen – hvem gør hvad?
- ✓ Fokuser på at hjælpe borgeren fremfor at leve op til systemets krav.
- ✓ Skab systematik i handlingsplanen, så processen også giver mening for borgeren.
- ✓ Ved forventningsafstemning er det vigtigt at finde en balance mellem yderpunkterne: Overbeskyttelse versus præstationspres (om at blive hurtig rask).

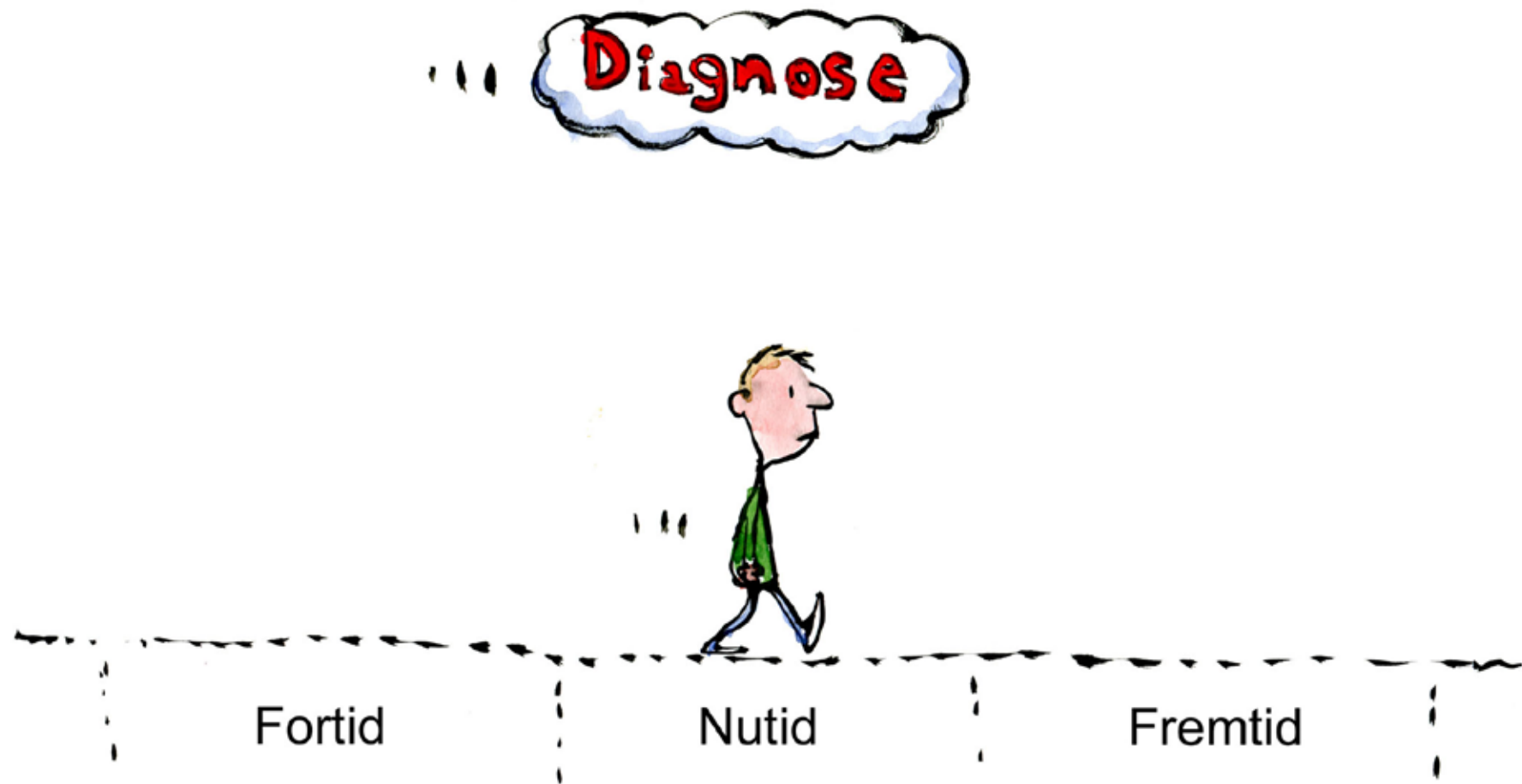
6. SELVBILLEDET

Kort 18. Selvbilledet

Hvilke oplevelser har du med borgere, som er kommet sig af en psykisk lidelse eller har fået det markant bedre?
Hvad ser du som dit bidrag til personens recoveryproces?

"Jeg oplever meget kassetænkning i mødet med jobcentret. Jeg er bange for, at de kan fastholde mig på lav ydelse i mange år, fordi en psykisk diagnose aldrig rigtig bliver stationær og bliver udtømt for behandlingsmulighed. Det påvirker mig meget i min hverdag, og er med til at fastholde mig i angst og depression. Jeg har måtte anskaffe mig en socialrådgiver fra en støttegruppe for at komme så langt som til at få en arbejdsprøvninng."

Kilde: Oplevet diskrimination og stigmatisering blandt mennesker med psykisk sygdom - Opfølgende undersøgelse (2013-2015) som et led i landsindsatsen EN AF OS.

Gode råd fra jobkonsulenter:

- ✓ Hold borgeren fast i nutiden via:
 - ✓ Klare aftaler.
 - ✓ Løbende tilpasning af aftaler i forhold til udviklingen.
- ✓ Vær opmærksom på at tage højde for borgerens særlige udfordringer – det borgeren har svært ved.
- ✓ Identificér og byg videre på borgerens gode erfaringer og oplevelser.
- ✓ Hold fast i samarbejdet med borgeren om processen og hjælp med at holde retningen.

Gode råd fra borgere:

- ✓ Respektér borgerens ressourcer og funktionsvanskeligheder.
- ✓ Tag afsæt i at sikre den gode balance mellem borgerens ambitioner og reelle muligheder.
- ✓ Lyt til borgeren og spørg, hvis du er i tvivl!
- ✓ Skab sammenhæng i indsatsen og reagér på borgerens signaler og fokusér på succesoplevelser.
- ✓ Understøt succesoplevelser og tilpas fremdrift i indsatsen.

7. NETVÆRK

Hvordan inddrager du viden om borgerens forhistorie, netværk og øvrige støtteforanstaltninger i indsatsen på vejen til arbejdsmarkedet?

"Mine psykiske lidelser stammer fra en problemfyldt barndom, og jeg har arbejdet intenst og stædigt for at lære og komme videre. Men jeg oplever stadig, at den fortid hæmmer mig i videre udvikling. Jeg søger viden om, hvor man får diagnosen "normal" igen, fordi jeg oplever særlig opmærksomhed på min negative psykiske tilstand mere end på den positive udvikling. Jeg ville ønske, at jeg blev mødt mere som mig end som en diagnose."

Kilde: Oplevet diskrimination og stigmatisering blandt mennesker med psykisk sygdom - Opfølgende undersøgelse (2013-2015) som et led i landsindsatsen EN AF OS.

Gode råd fra jobkonsulenter:

- ✓ Spørg ind til borgerens historie – hvor har du været, og hvad drømmer du om at opnå?
- ✓ Afdæk borgerens netværk og øvrige kontakter og støttepersoner.
- ✓ Hvor ser borgeren nyttige medspillere i processen på vej mod arbejdsmarkedet?
- ✓ Hvorledes fungerer hverdagslivet lige nu?
- ✓ Hvorledes skabes struktur på hverdagen?
- ✓ Hvilke parter kan understøtte processen?

Gode råd fra borgere:

- ✓ Vis interesse for borgerens livssituation – hvad er det, der fylder i hverdagen på godt og ondt?
- ✓ Vær nysgerrig på, hvordan borgeren før har tacklet udfordringer i forbindelse med uddannelse og jobsøgning.
- ✓ Vær opmærksom på, at aktiviteter skal tilpasses, så borgeren fortsat har overskud til sit øvrige liv.
- ✓ Vær opmærksom på, når kravene øges, at der samtidig skabes stabilitet, så borgeren ikke får et nyt nederlag.

8. TILBUD

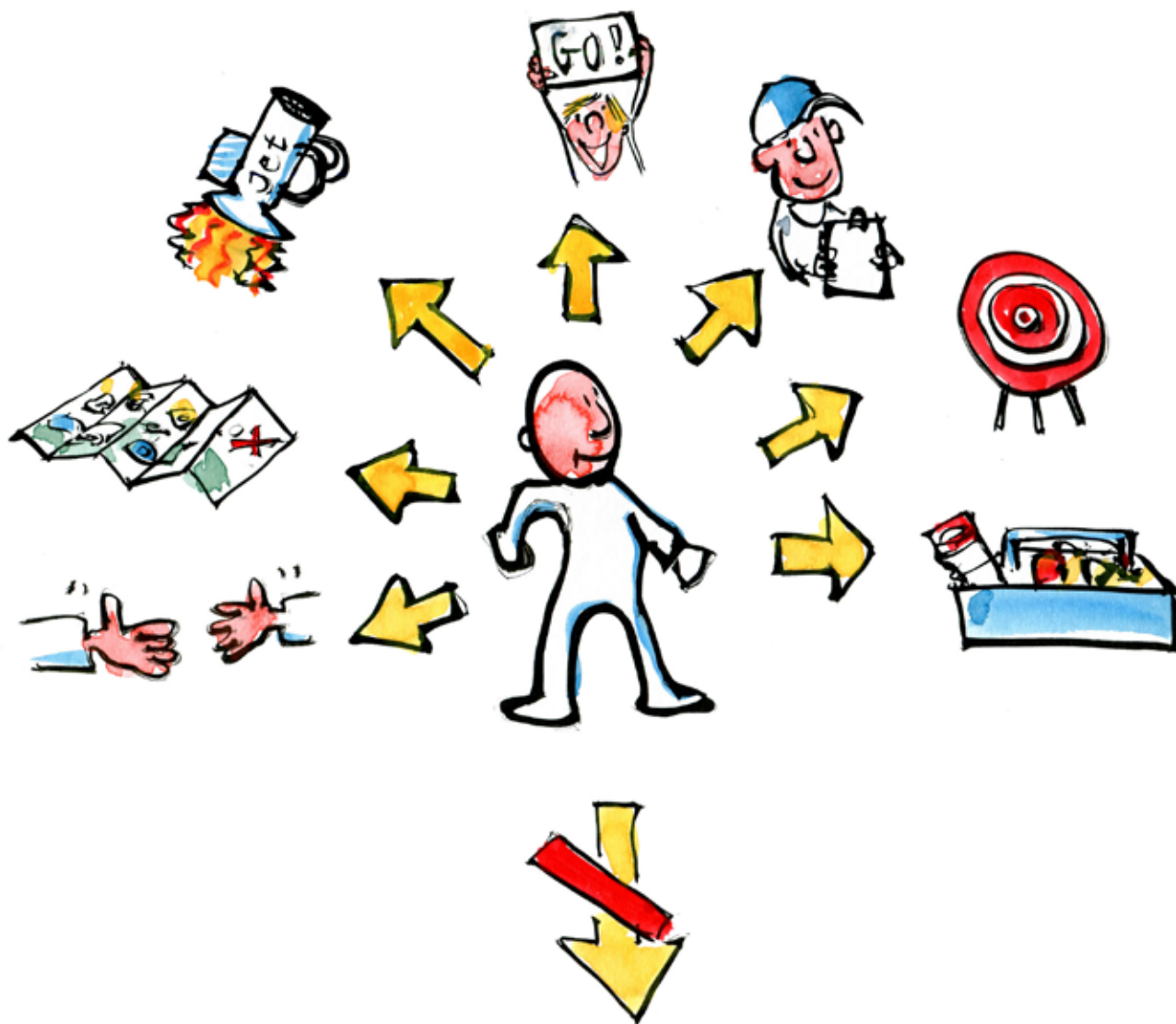

Kort 22. Tilbud

Væk med tavshed, tvivl og
tabu om psykisk sygdom!

Hvad er dine største udfordringer, når du skal udarbejde en plan for borgeren, som har eller har haft en psykisk lidelse?

"Jeg er lige nu arbejdsløs uden nogen former for indkomst, da jobcenter har revalideret mig til at kunne arbejde 23 timer om ugen. De har nægtet at anerkende, at jeg i vinterhalvåret har en meget dårligere arbejdsevne, på trods af en 2 måneder lang sygemelding under revalideringen. Jeg skal ifølge distriktpsychiatrien arbejde under skånehensyn, men jobcentret forventer, at jeg selv kan finde et arbejde, hvor alle faktorer findes. Det har resulteret i, at jeg som sagt er arbejdsløs og har svært ved at finde noget, og at jeg ikke kan få nogle former for indkomst, da jeg er revalideret til mere end 18 timer (flexjob) men mindre end 30 timer (dagpenge). Kontanthjælp er heller ikke mulig, da jeg er gift, og jeg kan ikke få sygedagpenge igen, da jeg ikke har et job at blive sygemeldt fra."

Kilde: Oplevet diskrimination og stigmatisering blandt mennesker med psykisk sygdom - Opfølgende undersøgelse (2013-2015) som et led i landsindsatsen EN AF OS.

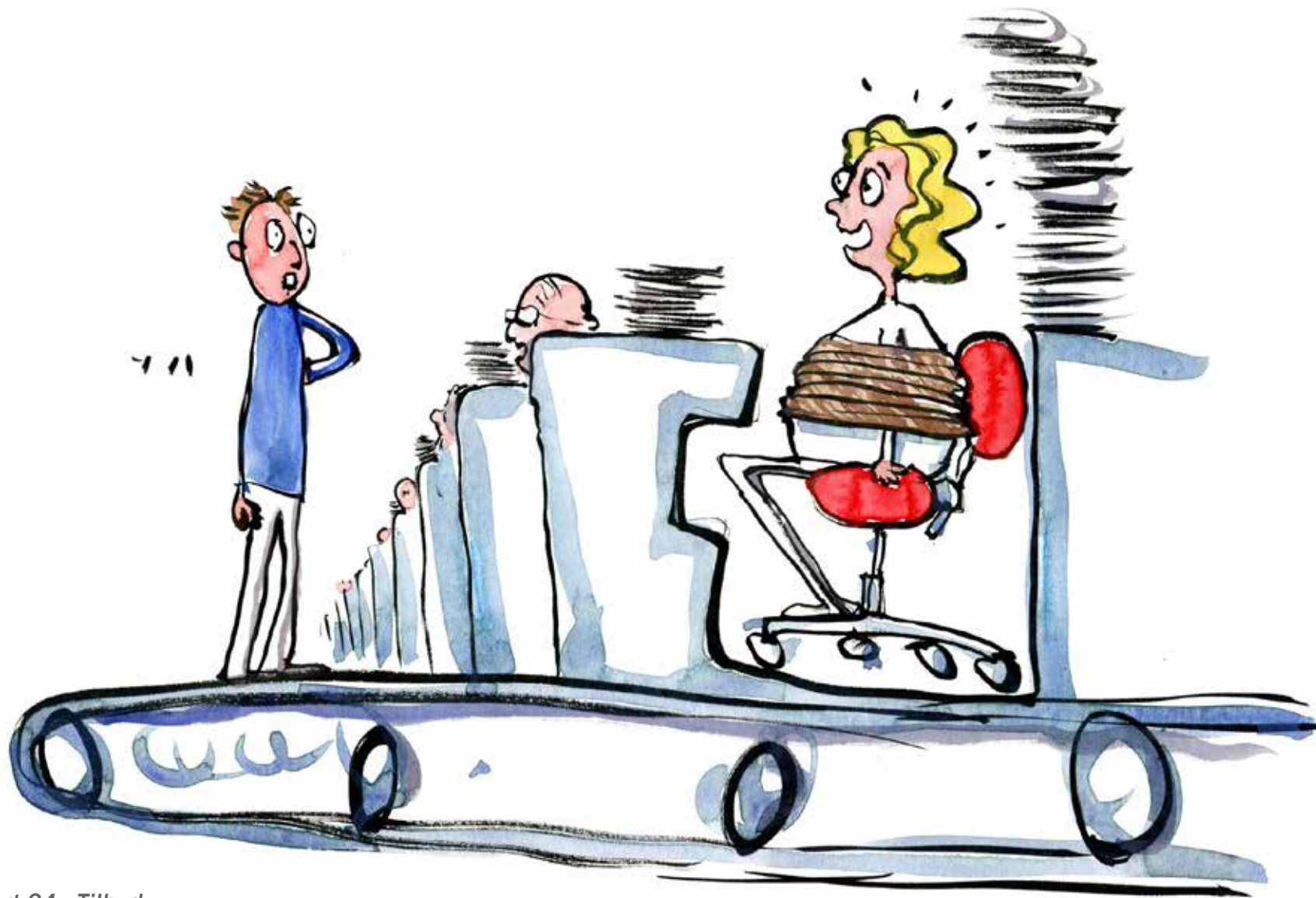
Gode råd fra jobkonsulenter:

- ✓ Brug tid på at få skabt en god dialog.
- ✓ Få afdækket borgerens historie og få skabt et godt fundament for at sætte retning på indsatsen.
- ✓ Opstil resultatmål, som kan indfries – skab grundlag for succesoplevelser.
- ✓ Hold kontakt og skab sammenhæng (såvel i processen som ved inddragelse af yderligere interessenter).
- ✓ Følg op på indsatsen, følg med i og støt processen.
- ✓ Skab et efterværn og følg borgeren i det videre forløb.

Gode råd fra borgere:

- ✓ Vær opmærksom på, at borgeren kender sig selv, men kan have svært ved at se objektivt på sig selv. Her kan der være behov for hjælp, så der ikke kun er fokus på symptomerne, men også at få afdækket handlemulighederne.
- ✓ Behov for åbenhed overfor at yngre borgere kan være usikre på eget fremtidsperspektiv.
- ✓ Hav fokus på et realistisk tidsperspektiv. Det kan være en lang proces at komme sig, og det kan være stressende at skulle dokumentere en udvikling på 3 måneder.
- ✓ Vær til rådighed - også efter, at forløbet er afsluttet.

Hvilke muligheder har du for at være fleksibel omkring tilbud til borgeren indenfor rammen af lovgivning og krav om dokumentation?

"Jeg har kun haft positive oplevelser; En kommune, der sørger for, at jeg har en mentor, der hjælper mig en gang om ugen. Et jobcenter, der gør hvad jeg beder om (jeg kæmper for at blive så klar, at jeg kan komme i praktik, og vil derfor gerne mødes en gang om måneden med dem). De har tilbudt mig, at jeg kunne blive en smule "glemt" eller få fred, hvilket jeg har takket nej til. Jeg har en familie, der bakker mig 100% op. Som jeg plejer at sige, det er hverken systemets ej heller mit netværks skyld, at jeg er syg og har svært ved at blive rask. Husk ikke kun at fokusere på de, der har det dårligt, men også af og til beskrive, at vi har altså et fantastisk system i Danmark, og man kan godt være heldig at ramle ind i de rigtige mennesker."

Kilde: Oplevet diskrimination og stigmatisering blandt mennesker med psykisk sygdom - Opfølgende undersøgelse (2013-2015) som et led i landsindsatsen EN AF OS.

Gode råd fra jobkonsulenter:

- ✓ Udnyt mulighederne for tilpasning til den enkelte borger og behov for individuelle forløb.
- ✓ Fasthold troen på, at borgeren har bedrings- og udviklingsmuligheder.
- ✓ Lovgivningen er meget klar, men reglerne kan forvaltes fleksibelt.
- ✓ Dokumentér udviklingen (de små skridt) og sæt retningen i samarbejde med borgeren.
- ✓ Tilstræb systematik i handlingsplanen, så processen også giver mening for borgeren.
- ✓ Udnyt det handlerum, der er indenfor de givne strukturer.
- ✓ Vær systematisk i forhold til indsamling af informationer og viderebringelse af disse.

Gode råd fra borgere:

- ✓ Vær opmærksom på, at når en borger bliver sanktioneret økonomisk, kan det påvirke samarbejdet negativt, fordi tilliden er udfordret.
- ✓ Vilkåret med 3-måneders frister stresser relationen – det er aldrig godt at vide, om der sker en forlængelse.
- ✓ Fasthold troen på, at borgeren ønsker at forbedre sin situation.
- ✓ Modvirk klientgørelse – hvor borgeren ikke bliver set som et menneske, men som et problem med en diagnose.
- ✓ Imødegå følelsen af magtesløshed – i situationer, hvor rådgiveren er enig i, at der er behov for en indsats, men ikke selv har redskaberne hertil.

Hvordan arbejder du med opfølgning sammen med borgeren i situationer, hvor timingen med indsats eller tilbud er slået fejl?

"Jeg har oplevet, at jeg skulle i praktik et sted, hvor chefen godt var klar over, hvad jeg fejlede og var helt indforstået med, at der kunne komme sygedage. Men da jeg så havde en sygedag, faldt der brænde ned. Jeg fik den største skideballe, fordi jeg ikke måtte være syg. Lige meget hvor dårligt jeg havde det, skulle jeg tage på arbejde, kigge min chef i øjnene og sige 'jeg har det ikke godt i dag'. Jeg følte mig så uretfærdigt behandlet og mødte ingen forståelse overhovedet."

Kilde: Oplevet diskrimination og stigmatisering blandt mennesker med psykisk sygdom - Opfølgende undersøgelse (2013-2015) som et led i landsindsatsen EN AF OS.

Gode råd fra jobkonsulenter:

- ✓ Vær opmærksom på at få aftalt en kriseplan med borgeren, så der er klarhed omkring handlemuligheder, hvis de indgåede aftaler med virksomhed eller uddannelsessted ikke fungerer.
- ✓ Brug tid på at få skabt en god dialog.
- ✓ Lyt til borgerens version af hændelsesforløbet som fundament for at sætte en ny retning på indsatsen.
- ✓ Opstil resultatmål, som kan indfries – genskab grundlag for succesoplevelser.
- ✓ Hold kontakt og skab sammenhæng (såvel i processen som ved inddragelse af yderligere interessenter).

Gode råd fra borgere:

- ✓ Vær opmærksom på, at borgeren kender sig selv, men måske kan have svært ved at se objektivt på hændelsesforløbet pga. sin sårbare position og usikkerhed. Der kan være behov for sammen at forstå, hvorfor det gik galt, og hvilken læring der kan udledes af forløbet. Vær opmærksom på, at lavt selvværd og selvstigmatisering kan være i spil og forstærkes af fx konflikter med studiekammerater, kolleger og ledelse.
- ✓ Overvej, om der er behov for afklaring af rolle og opgaver for borgeren.
- ✓ Tilbyd, at borgeren kan tage kontakt for at forebygge, at lignende situationer opstår og udvikler sig negativt.

9. PROCESSER

Hvordan håndterer du en hverdag, der både for dig og for borgeren kan være præget af modsatrettede krav fra flere instanser på samme tid?

"Jeg fik en indkaldelse fra jobcentret om, at jeg skulle til 'jobsamtale'. Jeg stod i bundløs gæld og skyldte penge alle steder i mit liv, havde to små børn og vidste hverken op eller ned. Jeg havde vendt om på nat og dag, og min kone var gået ned med stress, fordi vores livssituation var så usikker. Jeg havde kort forinden fået kontakt med socialpsykiatrien i forbindelse med, at jeg fik min diagnose og var langsomt ved at føle mig hjemme på det tilbud, jeg var tilknyttet. Det at skulle møde jobcentret og en ny person her og skulle have alle 'skeletterne' frem i lyset var meget provokerende for mig."

Kilde: Oplevet diskrimination og stigmatisering blandt mennesker med psykisk sygdom - Opfølgende undersøgelse (2013-2015) som et led i landsindsatsen EN AF OS.

Gode råd fra jobkonsulenter:

- ✓ Vær systematisk omkring indsamling og viderebringelse af informationer.
- ✓ Forhold dig til, at positionerne kan være forskellige:
 - ✓ Borgeren vil gerne blive rask, men kan måske ikke overskue tidsperspektivet.
 - ✓ Medarbejderen fra sygedagpengeafdelingen vil have en raskmeldingsdato.
- ✓ Legalisér, at det er OK at italesætte, hvis kemien halter og skifte af kontaktperson kunne være hensigtsmæssig.
- ✓ Tænk kønsperspektivet ind i forhold til medarbejderstaben – via matchning.
- ✓ Vær bevidst om balancen mellem omsorgs- versus en handlingsorienteret kultur.

Gode råd fra borgere:

- ✓ Borgeren bliver hevet i fra mange sider – selvom det er for at hjælpe, kan det virke uoverskueligt for borgeren.
- ✓ Undgå, at borgeren får unødige nederlag, når vedkommende skal navigere rundt i systemet og prøve nye indsatser. Hvis borgeren ikke oplever, at det virker, opstår der mistro til nye forsøg.
- ✓ En god forventningsafstemning fordrer, at mødet mellem rådgiver og borger opleves ligeværdigt.
- ✓ Tilstræb kontinuitet i kontakten, frem for at borgeren møder forskellige medarbejdere fra samtale til samtale.

Hvilke erfaringer har du med at tilrettelægge en proces med tilbud for borgere i en meget udsat position, der fremmer parathed til mødet med arbejdsmarkedet?

"Jeg er meget taknemmelig for, at der findes fleksjob, så jeg har mulighed for at være i arbejde på halv tid og stadig kunne leve af det. Jeg vil dog gerne pege på, at der i den nye fleksjobreform fra 2013 er et punkt, som jeg oplever utrolig svært, fordi jeg skal argumentere for, at jeg er så 'rask' som muligt i forhold til arbejdsliv. Det er så sårbart og på en måde nedgørende at skulle sidde med sagsbehandler og arbejdspladsens ledelse og forhandle, hvor mange timer jeg 'er værd' for arbejdspladsen. Jeg har prøvet det to gange, og det er absolut forfærdeligt og rammer en masse gamle følelser med at være dømt mindre værd arbejdsmæssigt på grund af depression og nu dens følger."

Kilde: Oplevet diskrimination og stigmatisering blandt mennesker med psykisk sygdom - Opfølgende undersøgelse (2013-2015) som et led i landsindsatsen EN AF OS.

Gode råd fra jobkonsulenter:

- ✓ Sats på opbygning af relationer og tryghedsskabende miljøer, da det hjælper på overskueligheden.
- ✓ Det kan være godt at skifte medarbejder/borger, fordi det kan give mulighed for en frisk start.
- ✓ Det kan være en god idé at lave en dagsorden – enten inden mødet eller i fællesskab i starten af mødet. Det kan skabe tryghed gennem forventningsafstemning.
- ✓ Jobcentret skal have individfokus, men også fokus på netværk og sociale liv – dvs. ens objektive livsomstændigheder (økonomi, stress etc.).

Gode råd fra borgere:

- ✓ Hav øje for, at borgeren pga. frygt for at miste støtte kan være tilbageholdende med at fortælle om fremskridt.
- ✓ Find balancen mellem at tale ambitionerne op og skrue dem ned for den samme person. Det er vigtigt at holde håbet i live (med mindre ambitionerne er vildt urealistiske).
- ✓ Små bekymringer vokser sig større og tager føringen ved usikkerhed omkring mål, retning og formål med kontakten til jobcentret.
- ✓ Det, som er hjælpsomt, når man skal komme sig fra en psykiatrisk lidelse, er bl.a.:
 - ✓ At borgeren kan se en mening med både indsatsen og sit liv.
 - ✓ Mulighed for at gøre brug af sine kompetencer og måde at håndtere udfordringer på.
 - ✓ At man får mulighed for at opbygge et netværk og bliver savnet, når man ikke er til stede.

Hvordan synliggør du overfor borgeren den proces, der ligger forud, og inddragelse af flere instanser undervejs?

"Jeg tænker, at denne tegning giver mulighed for at tale om mål og retning eller vejen mod det, der ligger i fremtiden. Når jeg ser tegningen tænker jeg på, hvordan det må opleves for borgeren at bevæge sig i livet eller i systemet. Jeg tænker, at den hvide figur er borger, og at han ser veltilfreds ud – ser ud som om, at han er i kontrol og har handlekraft. På illustrationen er det ikke tydeligt, hvad figuren løber mod, og her tænker jeg så, at der er et potentiale for at overveje, om man kan støtte borgeren i at formulere mål, der kan betyde, at vejen til målet bliver mere interessant eller måske kortere. Når borgeren selv har formuleret målet, så vil vedkommende også selv kunne synliggøre over for mig og andre instanser, hvilken proces der ligger forud. Hvis jeg havde denne illustration med under en samtale, så ville borgeren måske kunne sætte ord på det, vedkommende ønsker at opnå, og på den måde kunne forventninger afstemmes."

Kommentar til tegningen fra jobcentermedarbejder.

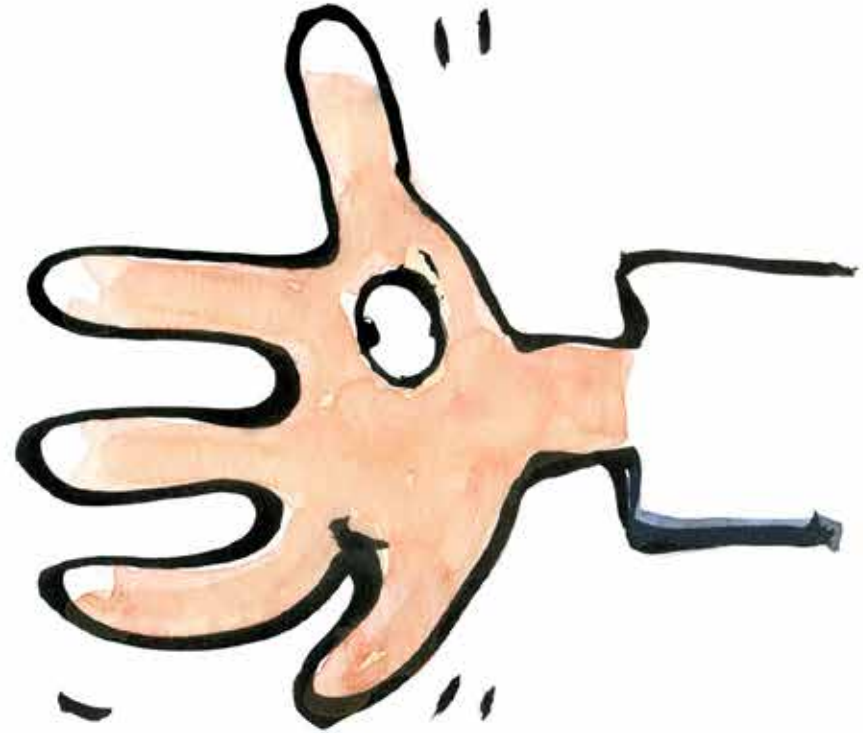
Gode råd fra jobkonsulenter:

- ✓ Sørg for systematik i handlingsplanen, så processen også giver mening for borgeren.
- ✓ Opstil en fælles tidsramme til at nå frem til målet – det kan være ansporende for begge parter.
- ✓ Respektér behov for det individuelle forløb og fasthold troen på viljen til samarbejde.
- ✓ Understreg, at forløbet er et resultat af samarbejde mellem borger og jobcentret.
- ✓ Tag udgangspunkt i og find balancen mellem borgerens ressourcer, erfaringer og interesser samt funktionsvanskeligheder.

Gode råd fra borgere:

- ✓ Borgere er forskellige – individfokus har derfor stor betydning for proces og plan.
- ✓ Vær tydelig som rådgiver omkring forventninger til borgeren, herunder forbered borgeren på den videre proces.
- ✓ Tilstræb en stemning, der fremmer en åben og ærlig snak omkring perspektiverne for indsatsen – det kræver arbejde fra begge sider.
- ✓ Inddrag borgeren i, hvad der journalføres.

10. ÅBENHED

Kort 30. Åbenhed

Væk med tavshed, tvivl og
tabu om psykisk sygdom!

Hvordan drøfter du, sammen med borgeren, overvejelser omkring graden af åbenhed i mødet med virksomheden omkring borgerens baggrund med en psykisk lidelse?

"For mig personligt er det største problem frygten for, om man kunne risikere forskelsbehandling. Jeg fortæller stort set aldrig nogen om mine psykiske problemer. Ikke medmindre de er meget tætte på mig eller selv har lignende problemer. Jeg digter historier for bl.a. at forklare huller i mit CV. Har jeg en rigtig dårlig dag og er nødt til at blive hjemme fra arbejde, har jeg et arsenal af opdigtede, fysiske skavanker at trække på over for chefen. Det er trættende at skulle lyve hele tiden..."

Kilde: Oplevet diskrimination og stigmatisering blandt mennesker med psykisk sygdom - Opfølgende undersøgelse (2013-2015) som et led i landsindsatsen EN AF OS.

Gode råd fra jobkonsulenter:

- ✓ Hvornår man kan anbefale borgeren at være åben om sin psykiske lidelse, og i hvilken grad, vil altid være en individuel vurdering afhængigt af behovet for rimelige tilpasninger og det konkrete uddannelses- og arbejdssted.
- ✓ Vær opmærksom på, at borgeren kan have behov for at få drøftet, hvordan man håndterer mødet med fordomme fra omgivelserne (stigmatisering) – og de fordomme man selv er bærer af i forhold til selv at have en psykisk lidelse (selvstigmatisering).

Gode råd fra borgere:

- ✓ Vær opmærksom på at få drøftet med borgeren, hvordan vedkommende har det med at fortælle om sig selv:
 - ✓ Åbenhed eller ej – og på hvilket niveau? Der kan være behov for at forklare huller i cv'et.
 - ✓ Det kan være en følelsesmæssig udfordring med usikkerhed og stress, at man har brug for hensyn, men samtidig søger job.

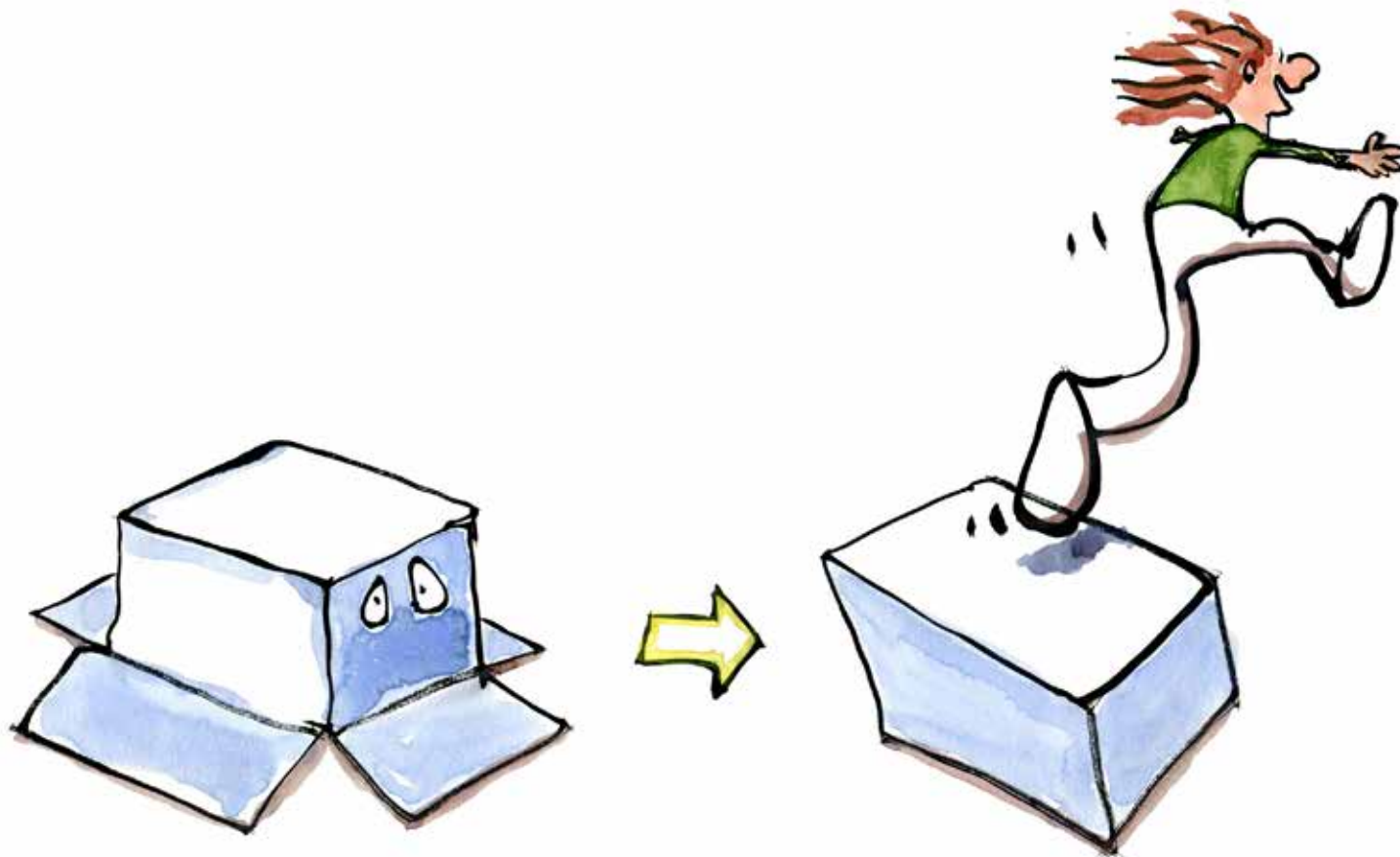
II. UD AF SYSTEMET

Kort 32. Ud af systemet

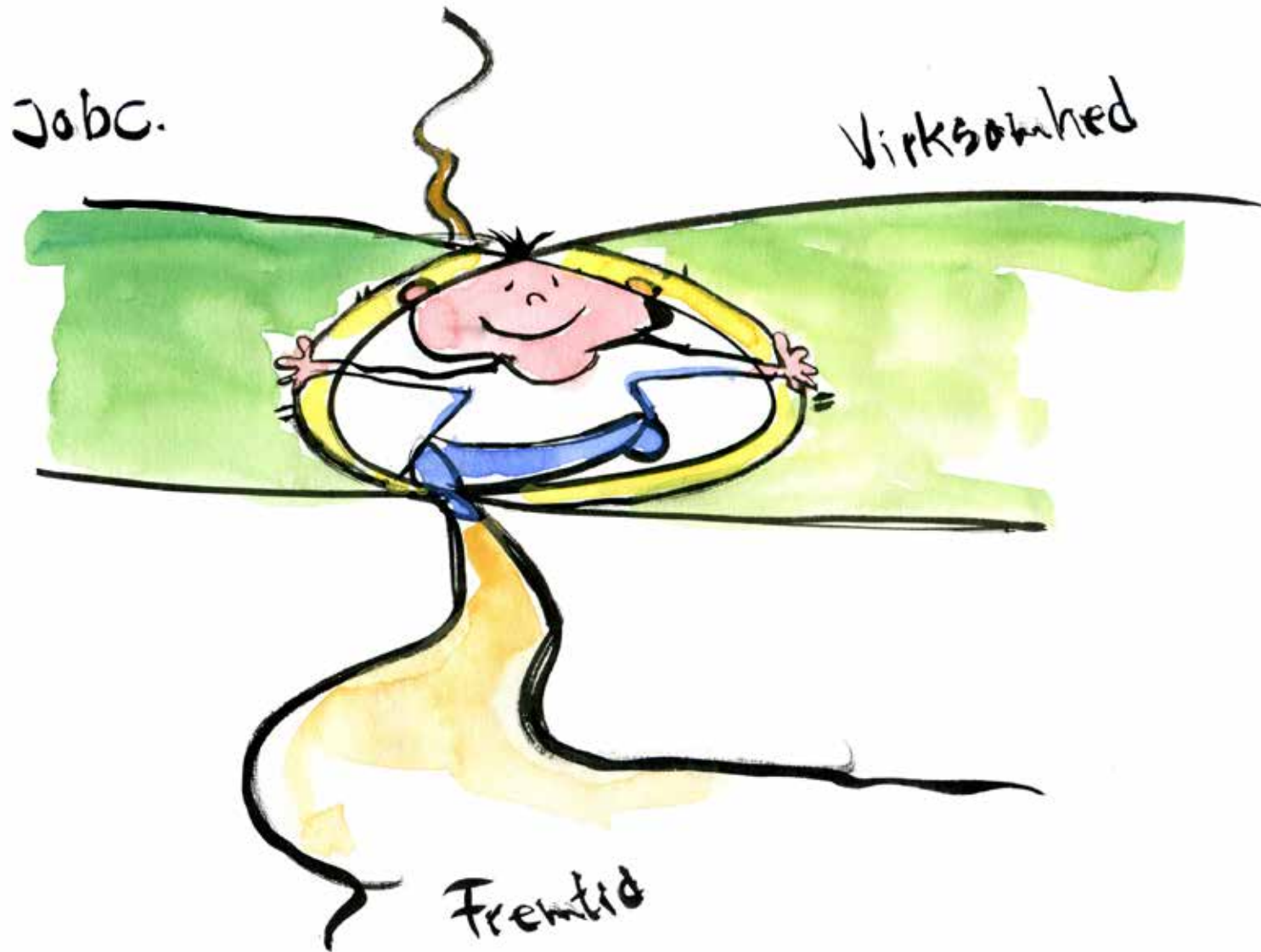
Hvordan deler du de gode historier med kolleger om borgere, som får succes med at frigøre sig fra diagnosers begrænsning for selvopfattelsen, og som opnår trivsel i arbejdslivet?

Har I en særlig kultur eller tradition for mere systematisk at dele de gode historier?

Bruger I tid på at uddrage vigtig læring af den enkelte sag i forhold til kontakt, proces og redskaber, som kan komme flere til gavn?

Hvordan forbereder du borgeren på virksomhedens forventninger?

Hvilke informationer indhenter du altid fra virksomhederne?

Hvilke overvejelser gør du dig om, hvilke informationer virksomheden bør have om borgeren?

Hvad vægter du altid i formidlingen til borgeren om, hvilken kultur vedkommende kan forvente?

Hvordan forbereder du dig til spørgsmålet om borgerens åbenhed omkring sin psykiske lidelse?